

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

TAGAJÁNLÁSOK

1921-BEN

KÉZIRAT GYANÁNT

BUDAPEST

1921.

061. 12 MIA

TAGAJÁNLÁSOK

1921-ben.

A I. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

I.

Dr. HUBAY JENŐt, a Zeneművészeti Főiskola igazgatóját, a Benczur Gyula halálával megüresedett helyre az I. osztályba tiszteleti tagnak ajánljuk.

Hubay Jenő atyjának, a jeles hegedűművésznek felügyelete alatt alapos zenei kiképzést nyervén, a berlini Königliche Hochschule für Musik hallgatója lett, hol Joachim képezte ki hegedűművészé. Tanulmányait 1873—1876-ig itt elvégezvén, két évet Pesten töltött, hol Liszt Ferencz és Volkmann hatottak rá, de egyénisége több évi Párisi tartózkodásakor bontakozott ki egészen, főként Vieuxtemps-nak, a világhíri hegedűsnek hatása alatt, ki meleg atyai barátsággal viseltetett a fiatal magyar művész iránt. Párisban számos hírneves íróval és művészszel kötött ismeretséget vagy barátságot. Párisi, londoni, brüsszeli és algiri hangversenyein a közönség és a kritika mint elsőrangú mestert ünnepli s 1882-ben, huszonhárom éves korában a brüsszeli konzervatorium, a párisi mellett Európa legkiválóbb zenei főiskolája, meghívja a hegedűtanszak katedrájára melyen előtte Vieuxtemps és Wieniawsky működtek. Itt tanított 1886-ig, mikor fényes állásáról lemondva, elfogadta a magyar kormány meghívását s a budapesti zeneakadémia tanára lett. Ettől kezdve a magyar zenekulturának fejlesztésére szentelte nagy tehetségét (hosszú ideig a Nemzeti Zenede tanára is volt), s bár többször fényes ajánlatokkal édesgették külföldre, körülnkből nem távozott többé, így visszautasította a genfi konzervatorium igazgatói állását, valamint a londoni Academy of Music, majd a chicagói Musical College meghívását. 1886-ban megalapította a később világhírűvé vált Hubay-Popper-féle vonósnégyes-társaságot, a melynek működése (1903-ig) nagy, szinte úttörő jelentősége volt nálunk a kamarazene fejlesztése terén. Brahms-estéik például zenetörténeti fontosságúak, a mennyiben a kiváló mesternek legértékesebb kamarazene-műveit ők adták elő legelőször, s így lettek ezek utóbb világhírűekké.

Ez alatt az idő alatt, magyarországi hangversenyeit nem említve, számtalan hangversenyen lépett fel mint előadóművész és mint diri-

gens Angol, Francia, Német, Olasz, Orosz- és Finnországban, Belgiumban, Svájcban, Romániában és keleten nagy dicsőséget szerezve magának és hazájának s elévülhetetlen érdemeket a magyar zene népszerűsítésében.

Hubay Jenő egyaránt kiváló mint hegedűművész, mint karmester, mint zenepaedagogus és mint zeneszerző.

Mint hegedűművészt abszolút technikai virtuozitás, a tolmácsolt legkülönbözőbb zeneművekbe való teljes elmélyedés s e mellett kiváló és eredeti egyéniség jellemzi. Mint kamaraművész is ideális, mert kitünő stílusérzékkel, egyéniségének letompításával igazán érvényre tudta juttatni minden zenemű szépségét és eredetiségét kiváló művész-társaival együtt.

Mint karmester szintén kiváló, a ki nem egyszer dirigált angol, német, belga és orosz filharmoniai zenekarokat.

Négy évtizedes tanári pályája alatt nemcsak magyar, hanem német, francia, angol, amerikai, görög, hollandi, orosz, belga, svájci, lengyel tanítványai is voltak. A mai kiváló hegedűművészek közül körülbelül 120-an az ő tanítványai. A legjelesebbek közül elég Geyer Stefániát, Kerékgyártó Gyulát, Kócz Jánost, Szigeti Józsefet, Talmányi Emilt, Vecsey Ferenczet és Waldbauer Imrét, továbbá Kemény Rezsőt, Mambriny Gyulát és Szerémi Gusztávot, a Zeneművészeti Főiskola tanárait említenünk.

Mint zeneszerzőt erős lyraság, gazdag inventio, finomság, hév, formai tökéletesség és magyarosság jellemzi. A dallam, ritmus és harmonia tekintetében eredeti magyar műzene megteremtésében úttörő érdemei vannak (magyar dalai, csárdajelenetei, operái). Hegedűdarabjai, programzenei alkotásai, nagy zenekari művei és operái (köztük *A cremonai hegedűs* világhírűvé vált) kiváló értékűek. 1914 című nagy-szabású symphoniáját a Kisfaludy Társaság a Greguss-jutalommal tüntette ki.

Mint zenekritikus- és zeneaesthetikusnak is sok eredeti és finom megfigyelést és jellemzést köszönhetünk.

Több mint száz zeneműve közül legyen szabad csak a következőket említenünk:

1. 18 magyar dal (Petőfi költeményeire) Munkácsy, Zichy Mihály és mások illustratioival. Budapest, 1877—8. Op. 2. — 2. Suite sur des motifs de „Le roi de Lahore“ de Massenet. Fantaisie Carmen pour violon avec Orchestre ou piano Op. 3. Paris, 1876, 1880. — 3. Fantaisie Tziganesque. Op. 4. Paris, 1879. — 4. Suite für Violine mit Klavier- oder Orchesterbegleitung. Op. 5. Mainz, 1878. — 5. Pusztaklänge (Echos de la Puszta). Duo hongrois concertant pour Violon et Piano. Op. 7. Mainz, 1880. — 6. Scènes de la Csárda I—XIII. zongora- vagy zenekarkísérettel. Op. 9., 13., 18., 32., 33., 34., 41., 60., 65., 69., 82., 83., 102. Bruxelles, Paris, Breslau, Kopenhagen, Leipzig, 1879—1910. — 7. Trois mélodies (V. Hugo). Op. 12. Bruxelles, 1882. — 8. Négy férfi-

négyes. Op. 16. Budapest, 1882. — 9. Concerto dramatique pour Violon et Orchestre. Op. 21. Paris, 1884. — 10. Négy férfinégyes. Op. 24. Budapest, 1886. — 11. Symphonie No. 1. pour grand Orchestre. Op. 26. Kézirat. 1885. — 12. Alienor. Opera en 4 actes et epilogue. Op. 28. Budapest, 1885—8. — 13. Blumenleben (La vie d'une fleur). Gr. Zichy Géza verseivel. Op. 30. Breslau, 1887. — 14. Fünf Petöfi-Lieder. Op. 31. Breslau, 1890. — 15. Geigenmacher von Cremona (Le Luthier de Cremona). Oper in 2. Bildern. Op. 40. Budapest—Paris, 1893. — 16. Impression de la Pusza. Trois morceaux pour le Violon avec Piano. Op. 44. Berlin, 1893. — 17. Ataür (Roman musical en cinq chapitres) pour le Violon. Op. 47. Breslau, 1893. — 18. A falu rossza (Der Dorflump. Le rôdeur du village). Opera 3 felv. Op. 50. Budapest, 1894—5. — 19. Variation sur un thème hongrois pour Violon et Orchestre ou Piano. Op. 72. Leipzig—Berlin, 1898. — 20. Scènes d'enfant (Kinderszenen) 1—10. Op. 84. Paris, 1898. — 21. Moharózsa (Moosröschen). Opera 4 felv. Op. 85. Budapest, 1900—3. — 22. 2-éme Concerto pour Violon et Orchestre ou Piano. Op. 91. Budapest, 1901. — 23. Symphonie No. 2. pour grand Orchestre. Op. 93. Kézirat. 1903. — 24. Lavotta szerelme. Zenedráma 3 felv. Op. 96. Budapest, 1904—5. — 25. 3-ik hegedűverseny (3-tes Konzert). Op. 99. Leipzig, 1907. — 26. 4-tes Konzert (all'antica). Op. 101. Leipzig, 1907.

Hubay Jenő a magyar művészi életnek oly kimagasló és nagy-érdemű alakja, hogy Akadémiánknak is kiváló díszére válnék, ezért megválasztását a legmelegebben ajánljuk.

Herczeg Ferencz t. t.

Némethy Géza r. t.

Szinnyei Ferencz l. t.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

II.

FÖRSTER AURÉL dr.-t, a budapesti tud.-egyetem magántanárát, előbb a Philologiai Társaságnak másodtitkárát, majd az „Egyetemes Phil. Közlöny“-nek már hatodik éve társszerkesztőjét tisztelettel ajánljuk az I. osztály A) alosztályában üresedésben lévő levelező tagsági helyek egyikére.

Förster, bár a középiskolai tanári oklevelet is megszerezte, hosszú ideig állást nem vállalva, egyedül csak szaktudományának élt, melyben magát kivált a berlini egyetemen is, mint Diels és Vahlen tanítványa, tökéletesítette. De mennyire szíven viselte szaktudományának a magyar közművelődés javára való értékesítését, mutatja az, hogy még a háború kitörése előtt éppen az ő lelkes és fáradhatatlan serkentésére jött létre a magyar humanisztikus gym-

nasium hiveinek egyesülete, melynek legelső kiadványait is ő szerkesztette. A háború kitörése után pedig elkezdett a felsőbb oktatás terén hivatalosan is működni, mint egyetemi magántanár, a középiskolai tanárképzőintézet tanára és a tanárvizsgálóbizottság tagja.

Főképen a görög philosophiai irodalom tanulmányával foglalkozik; egyetemi habilitatioja is erre a tárgyi körre szól. De azok közé a kevesek közé tartozik, kik a tárgyukra vonatkozó széleskörű és mégis mélyre hatoló ismeretekkel a görög és latin nyelvnek és irodalmi formáknak ismeretét és a szigorú philologiai módszerességet is egyesítik.

Főmunkája eddig Aristoteles egyik alapvető művének, a *lélekről* (περί ψυχῆς) szólónak kiadása, melyhez való kézirati tanulmányok czéljából 1909-ben Olaszországban, 1910-ben Párisban végzett önálló kutatásokat, s mely 1912-ben jelent meg a M. Tud. Akadémia kiadásában. (Aristoteles de anima libri III. Recensuit A. F.) Erről a latin bevezetéssel és latin apparatussal ellátott kiadásról (melyet most már *kizárólag* idéznek a külföldön) legyen szabad Nestle Vilmosnak, az ismeretes németországi philosophus- és philologustudósnak a Deutsche Literaturzeitungban (1915. évf. 149—150. l.) megjelent beható ismertetéséből éppen csak a következő végső sorokat idézni: „So ist eine Ausgabe geschaffen, die *allen* wissenschaftlichen Anforderungen *aufs beste* entspricht, und die der Akademie der Wissenschaften, zu deren Veröffentlichungen sie zählt, *Ehre macht*“. Hasonló elismeréssel emlékezik meg a kiadásról a Literarisches Zentralblatt 1914. évf. 5. számában közölt (valószínűleg magától Diels-től származó) bírálat is. — Később Förster kiadta szövegének magyar fordítását is a *Philos. Írók Tára XXVIII. kötetéül* (Bpest, Franklin-Társ. 1915), hogy tanulmányai eredményét a magyar közönség számára is értékesítse.

Ilyen tudományos teljesítmény mellett szinte mellőzhetőnek tartjuk Förster Aurél húsz éves munkásságának részletes felsorolását. Mint az Egyetemes Phil. Közlöny és a Humanisztikus Gymnasiumi Egylet közleményeinek szerkesztőjét tágabb körökben is jól ismerik. Még 1899-ből való a hexameter eredetét kutató doktori értekezése, s azóta Aristotelesre vonatkozó tanulmányain kívül más görög írók szöveghelyeire vonatkozó megfigyeléseivel (l. E. Ph. K. 1905, 42. l. — 1908. 158. l.) a görög nyelv és műfajok ismeretének és philologiai módszerességének is nálunk ritka bizonyítékát adta. Latinul fogalmazott irataiból pedig (tudós kiadásának apparatusán kívül l. E. Ph. K. 1905, 42. l. — 1906, 293. l.) mint egyik legkiválóbb és legügyesebb latin stylistánkat ismerjük, — a milyenre a M. Tud. Akadémiának nemzetközi érintkezéseiben nem egyszer szüksége lehet.

Legutóbb Thales és Apollodoros cz. értekezését (mely meg is jelent az Ak. Értesítő XXX. (1919.) évf. 252—261. lapjain) személyesen mutatta be az I. osztály ülésén. Az akadémiai classica-philologiai

bizottságnak már több, mint egy évtizede legszakértőbb és legbuzgóbb segédtagjai közé tartozik. Annyival inkább kívánatosnak tartjuk, hogy a tekintetes Akadémia immár belső tagjai közé sorozza, mert egyrészt a classica-philologiai szak az új egyetemek felállításával nagyon decentralisálódott Akadémiánkon, másrészt classicus-philologus szakférfiút különben is már 1913, illetőleg 1911 óta egyáltalában nem választott tagjai közé az Akadémia.

Némethy Géza r. t.

Hegedűs István r. t.

Gyomlay Gyula l. t.

III.

Dr. Kmoskó Mihály budapesti egyetemi tanárt, a Szent István-Akadémia tagját, az I. osztály A) alosztályába levelező tagul ajánlom.

Dr. Kmoskó Mihály született 1876-ban Illaván (Trencsén m.). Theológiai tanulmányait a bécsi egyetemen végezte, mint a Pazmaneum növendéke. Utána az Augustineumban tanult. Folytatólag philologiai tanulmányokat végzett Syriában, a jezsuiták beiruti egyetemén. 1901-ben keleti kéziratokat búvárolt Londonban és Párisban. 1904—1910 a budapesti központi papnevelő tanulmányi felügyelője. 1906 nyarán Londonban keleti kéziratokat tanulmányozott. 1910 óta budapesti egyetemi tanár. 1916-ban félévig időzött Syriában s a Szentföldön.

Dr. Kmoskó Mihály a külföldön is ismert búvara a sémi philológiának. Syr szövegkiadásai és szöveginterpretációi önálló kutatások eredményei. Az ékiratos irodalom körében széleskörű búvárlatokat végzett s idetartozó tanulmányai mind hazánkban, mind a külföldön feltűnést keltettek. Kiváló érdemei vannak az arab, ó-arámi és héber irodalom és népszellem magyarázatai körül. Több nagyreményű orientalistát nevelt a budapesti tudományegyetem hallgatói körében. Mint szaktudós annak idején a British-Museum kéziratái között ráakadt a Liber Graduum-ra, egy vallástörténeti szempontból igen nagyfontosságú kézratsorozatra, melynek jelentőségére ő hívta fel a tudományos világ figyelmét. Ennek a nyomtatásban közel 800 lapos munkának kritikai szövegkiadása, megfelelő magyarázatokkal és jegyzetekkel most lát napvilágot a Párizsban megjelenő *Patrologia Syriaca* IV. kötetében. Mint a *Bezold-féle Zeitschrift für Assyriologie* munkatársa Gudea sumir feliratairól írt többrendbeli tanulmányaival keltett érdeklődést. Lefordította magyarra — az eredeti ékiratos szövegből — Hammurabi törvénykönyvét. Ugyancsak lefordította magyarra Zakar ó-arámi feliratát és a Sachau által közzétett elefantinei papyrusok egy részét.

Kmoskó irodalmi művei :

1. A zsidók politikai története a hellenismus kezdetén. Bpest, 1906. 186. o. — 2. Vita S. Simeonis Bar Sabbu. Szövegkiadás bevezetéssel, kiadva a Patrologia Syriaca II. kötetében. — 3. Testamentum Adal. U. o. — 4. Apocalypsis Baruch. U. o. — 5. Liber Graduum. Megjelenik a Patrologia Syriaca IV. kötete gyanánt. — 6. Epistolae Ammoriu. Megjelenik a Patrologia Orientalis-ban. — 7. Epistolae Severi ad Dionysium Halicarnasenum. U. o. — 8. Külföldi folyóiratokban: a) Analecta Syriaca (az Oriens Christianus 1904. évf.). b) Kisebb cikkek a Biblische Zeitschrift-ben. c) Eine uralte Beschreibung der „Incubatio“ Zeitschrift für Assyriologie. 1914. évf. d) Zu den Inschriften Gudeas. U. o. 1916. évf. — 9. Magyar folyóiratokban: a) Assur régi uralkodóinak föliratai. (Phil. Közöny 1912. évf.) b) Az a-ga-dé-i dynastia s a sémi uralom kezdete Mezopotámiában. 1914. c) Tanulmányok a Religióban, a Hittudományi Folyóiratban, Egyházi Közönyben stb. d) A tót kérdés történeti mérlege. Új Magyar Szemle. 1920. e) A Sumirek (Turán); több cikk). f) Sémi lélek, zsidó lélek. Cél, 1918, 1919, 1921.

Budapest, 1921 febr. 24-én.

Némethy Géza r. t.

IV.

Dr. MÉSZÖLY GEDEONT, a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárának örét, a Nyelvtudományi Bizottság segédtagját, az I. oszt. A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk. Mészöly legelőször különösen két nagyobb alaktani dolgozattal vonta magára a magyar nyelvtudomány művelőinek figyelmét. Az egyik dolgozat címe: „Az -ít képzőnek két rosszul olvasott alakjáról“ (megjelent 1910-ben), a másiké: „A -nyi- képző eredete“ (megjelent 1910-ben). Mindkét értekezésben a rokonyelvek és a magyar nyelvemlékek alapos ismeretéről, tudományos gondolkodásról és helyes módszerről tett tanubizonyosságot. „A -nyi- képző eredetéről“ szóló értekezését jelességei alapján az Akadémia a Sámuel-díjjal tüntette ki. Ez értekezések megjelenté óta és azelőtt Mészöly sok kisebb-nagyobb cikket közölt a magyar szövegtudomány, a magyar hangtörténet és alaktan köréből, a melyek közül különösen kiemelendőknek tartjuk a következőket: *Két és kettő* (l. MNy. IV., V.); *A rokon szó eredete* (MNy. VI.); *Elhomályosult ige- és névmások* (l. MNy. VII., különösen a *töporlyú* szó magyarázata); *Az -ótu* névmű eredete (l. MNy. XI.). Külön kell megemlítenünk Mészöly nyelvemlékkiadásait és nyelvemlékekkel foglalkozó dolgozatait. Az Akadémia által megindított *Új Nyelvemléktárban* ő adta ki a Bécsi Codex néven ismert XV. sz.-i magyar bibliafordítást (Ó-testamentum) a megfelelő latin szöveggel s kiadásra vár mint a dolgozat második fele a nyelvemlék teljes magyar szótára, valamint a kiadáshoz írt bevezetés. E kiadás alkalmából több dolgozatában foglalkozott

legelső bibliafordításunkkal s ennek többi codexünkhöz, különösen a Döbrentei-Codexhez való viszonyával, vö. 1. a Döbrentei-Codex evangéliumai és a Münchener-Codex. Budapest, 1913; 2. A Döbrentei-Codex és az Apocryphus-Codex. Budapest, 1914; 3. A Döbrentei-Codex és az Apocryphus-Codex másik része. Budapest, 1915; 4. Legrégibb bibliafordításunkról. Budapest, 1917. Itt említem meg *Tinódi Sebestyén*ről írott szép dolgozatát (1906), valamint következő kiadásait: 1. *Katona József*: Bánk-Bán. Budapest, 1920. — 2. *Gr. Gvadányi József*: Pöstyényi fürdő. Budapest, 1921. — 3. *Drágffy János* 1524-iki végrendelete. (I. MNy. XIII.) — 4. A *Szelestei*-féle ráolvasás 1516—18-ból. (I. MNy. XIV.) — 5. *Wesselényi* nádor levele 1663-ból. (I. MNy. XIV.) Mészöly különben nem csupán a szorosabban vett nyelvészet, hanem a magyar irodalomtörténet és a műfordítás terén is érdemes munkásságot fejt ki. Dolgozatai a felsoroltakon kívül a következők:

a) A magyar nyelvészet köréből. I. Értekezések: 1. A *-vány*-*-vény* képző eredete. (MNy. 4: 410.) — 2. A denominális *-ék* képző eredete. (MNy. 5: 258.) — 3. Az *-ól*, *-öl* > *-ul*, *-ül* rag eredete. (MNy. 11: 61.) — 4. *Át*, *által* és *-ól*, *-öl*. (MNy. 11: 293.) — 5. Még megfejtetlen alakok a Halotti Beszédben. (Nyr. 38: 298, 343.) — II. Szófejtések: 1. *Vész* és *visz*. (MNy. 5: 19.) — 2. *Gomboskert*, *gomb*. (MNy. 6: 120.) — 3. *Hosszú*. (MNy. 6: 209.) — 4. *Kopolyú*. (MNy. 7: 145.) — 5. *Sirü*, *sokoru*, *kökörü*. (MNy. 7: 337, 385.) — 6. *Erdő*. (MNy. 8: 366.) — 7. *Tinódi* egyik helyének magyarázata. (MNy. 10: 1.) — 8. A *fattyú* szó eredete. (MNy. 10: 160, 200.) — 9. A *köpü* szó eredete. (MNy. 11: 15.) — 10. A *személy* szó eredete. (MNy. 11: 337.) — 11. *Isemcut*. (MNy. 12: 6.) — 12. A *föl* szó eredete. (MNy. 12: 63.) — 13. A *tékozol* szó eredete. (MNy. 15: 80, 137.) — 14. *Kegyed*. (MNy. 16: 149.) — 15. *Röktön*. (Nyr. 36—88.) — 16. *Mégy*, *mégyén*. (Nyr. 37: 167.) — 17. A *csoport* szó eredete (Nyr. 41: 135.) — 18. *Arczal* (Nyr. 47: 123.) — III. Hangtörténet: 1. A Halotti Beszéd nem-másolat voltáról. (Nyr. 37: 289.) — 2. Hiátustöltőnek támadt mássalhangzó mássalhangzó után (Nyr. 37: 438.) — 3. A Halotti Beszéd *hazoa* szaváról és a *-vá*-*-vé* rag hangtörténetéről. (MNy. 14: 257, 15: 15.) — IV. Nyelvhelyesség: 1. *Virradat*-é vagy *viradat*? (MNy. 16: 101.) — 2. A változó szótövekről. (MNy. 17: 51.) — V. Apróságok: *Sarkantyú* *serkentő*. (MNy. 11: 80.) — 2. *Verő malacka*. (MNy. 11: 181, 276.) — 3. S. Gy. úrnak (*kis* nek *kös* alakja). (MNy. 14: 224.) — 4. Megmagyarázatlan régi szó. (Nyr. 39: 137.) — 5. Adalék codexeink helyesírásához. (MNy. 16: 134.) — VI. Bírálatok, helyreigazítások: 1. Jegyzetek a *Sermones Dominicales* szótárhoz. (MNy. 6: 401.) — 2. *Szerecz Alajos*: Kódexeink párhuzamos szentírási töredékei (IrodTört. 6: 422.) — 3. *Rimai* kiadott levelei szövegének megbízhatósága (MNy. 13: 16.) — 4. *Vér András* menedéklevele. (MNy. 13: 22.) — 5. Helyreigazítás a *Szabács viadala* kiadásához. (MNy. 14: 200.) — 6. Nyelvtanaink és a *lön*, *tön* alak (MNy. 15: 30.)

b) Az irodalomtörténet köréből: I. Közölt értekezések: 1. *Arany János és Zsoldos Ignác*. (MNy. 13:172.) — 2. *Zrinyi ügyvivőjének leveles könyvéről*. (MNy. 14:105.) — 3. *Zsoldos Ignác jogi műszavai*. Szily-Album 35. — 4. Egy ismeretlen régi magyar dráma. (MNy. 16:19, 66) — II. Apróságok: 1. *Tinódi-magyarázat*. (E. Ph. K. 32:330.) — 2. A *Bécsi Codex* prológusai. (MNy. 7:463.) — 3. *Budenz József* emlékezete. (MNy. 7:178) — III. Sajtó alatt lévő kiadások: 1. *Madách Imre*: Az ember tragédiája. — 2. *Mátyási József*: Kalászkaparék — 2. *Mátyási József*: Frankfurti utazás. — 4. *Gr. Teleki József*: Külföldi úti naplója 1759—1761. — 5. *Pesti Gábor*: Fabulái.

c) A *classica philologia* köréből: Önálló mű: Részek *Seneca* tragédiáiból (műfordítás) 1909. Kéziratban: 1. *Homeros Odysseiájából* műfordítás (bemutattattott a Kisfaludy-Társaság egyik felolvasóülésén 1918-ban). — *Johannes Secundus*: Csókók (műfordítás sajtó alatt).

Végül megjegyezzük, hogy Mészöly Gedeon jeles magyar stilista is. Valamennyi cikkét — még a legelvontabb tárgyúakat is — élénk és színes irály, zamatos magyarság jellemzi. Az Akadémia Mészöly megválasztásával értékes munkásságot jutalmaz meg s új tagjában értékes munkaerőt nyer.

Budapest, 1921 február hó 27-én.

Szinnyei József r. t.
Melich János r. t.
Gombocz Zoltán l. t.
Pápay József l. t.
Horger Antal l. t.

V.

Dr. NÉMETH GYULÁT, a budapesti tudományegyetemen a török philologia nyilvános rendkívüli tanárát az I. osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk. Németh Gyula a török összehasonlító nyelvtudomány és az oszmán-török philologia érdemes munkása, a kit egyrészt módszertani iskolázottsága, másrészt konstantinápolyi, kis-ázsiai, krími, kaukázusi és csuvasföldi tanulmányúttjai e tudomány-szakok hivatott művelőjévé avatnak.

Legfontosabb tudományos dolgozatai két csoportra oszlanak: részben török hangtörténeti kérdéseket tárgyalnak, vagy a magyar nyelv török elemeivel foglalkoznak (vö. alább a 4., 5., 6., 7., 8., 10., 11., 12., 13., 14., 20. sz. dolgozatokat), részben inkább a török philologia körébe tartoznak. Ilyenek kumük tanulmányai, a *Codex Cumanicus* találós meséivel foglalkozó cikke, oszmán-török nyelvkönyvei s a Ferah-náme tudományos feldolgozása.

Németh Gyulától már eddigi értékes tudományos munkássága alapján is joggal várhatjuk az oszmani nyelv régi emlékeinek annyira szükséges módszeres philologiai feldolgozását, ill. e több tudós közre-

működését igénylő nagy munka szervezését, hogy ily módon egyebek közt a M. Tud. Akadémia birtokában lévő török kéziratok is a tudós világ számára hozzáférhetővé legyenek.

Németh Gyula munkáinak jegyzéke:

1. Kumük és balkár szójegyzék. KSz. 12. — 2. Egy török-mongol hangtörvény. NyK. 41. — 3. Proben der kumükischen Volksdichtung. KSz. 12., 13. — 4. A török-mongol *a*-féle hangok fejlődése a csuvasban. NyK. 42. — 5. Die türkisch-mongolische Hypothese. ZDMG. 66. — 6. Über den Ursprung des Wortes *šaman*. KSz. 14. — 7. Nyelvünk régi török jövevényszavai. Nyr. 41. — 8. Mongol elemek a magyar nyelvben. Nyr. 42. — 9. Die Rätsel des Codex Cumanicus. ZDMG. 67. — 10. Vannak-e arab eredetű bolgár-török szavaink? Nyr. 45. — 11. A török-mongol nyelvviszonyhoz. NyK. 43. — 12. Bolgár-török jövevényszavainkhoz. MNy. 11. — 13. Az ősjakut hangtan alapjai. NyK. 43. — 14. Die langen Vokale im Jakutischen. KSz. 15. — 15. Türkische Grammatik. (Gösch.) 1916. Neudruck 1917. — 16. Türkisches Lesebuch. (Gösch.) 1916. Neudruck: sajtó alatt. — 17. Türkisches Übungsbuch für Anfänger. (Gösch.) 1917. — 18. Türkisch-deutsches Gesprächsbuch. (Gösch.) 1917. — 19. A régi magyar írás eredete. NyK. 45. — 20. Török jövevényszavaink középső rétege. MNy. 17. — 21. Das Ferah-nāme des Ibn Ḥatīb. Ein osmanisches Gedicht aus dem 15. Jh. Le Monde Oriental (sajtó alatt). — 22. Régi török jövevényszavaink és a turfáni emlékek. Kőrösi Csoma-Archivum (sajtó alatt). — 23. A turkish word by Curtius Rufus? Hirth-Album, London (sajtó alatt). — 24. Szerkeszti a Kőrösi Csoma-Archivumot.

Szinnyei József r. t.

Gombocz Zoltán l. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

VI.

BÁRD MIKLÓS költőt, a Kisfaludy-Társaság tagját ajánljuk Akademiánk első osztályának B) alosztályába levelező tagnak. Bárd Miklós egy negyedszázadja túnt föl az irodalomban, s eleinte ritkán, de minden versével figyelmet keltve szólalt meg, majd egyre sűrűbben, s költeményei könyvalakban is napvilágot láttak (1902-ben, 1904-ben s 1915-ben, ez utóbbi a Kisfaludy-Társaság kiadása). Bárd Miklós a XX. század magyar költészetének egyik jelegjelentékenyebb alakja. Ízlésben és erkölcsi fölfogásban, érzés- és gondolatvilágban a magyar classikus költészethez kapcsolódik, főként Arany Jánoshoz, a kit bálványoz s a kitől a forma művészetében sokat tanult, de költészete mégis egészen egyéni és újszerű. Mint ihletett költő magá-

nak dalol, őszintén és közvetetlenül, s nem kötvén a conventio, a közönség és a kritika követelései, sok olyan tárgyból fejt ki igazi költőiséget, a melyben eddig nem fődözték föl: a huszártiszt férfias szórakozásain, a falusi élet mindennapi foglalkozásain, a házaselet egyszerű boldogságán elárasztja a költészet varázsát. S tán legmeghatóbb akkor, midőn a mindjobban tűnő ifjúságától búcsúzik, nem az Anakreon óta megszokott szólalomokkal, hanem új, eddig nem hallott hangokat találva mélabúja kifejezésére. A természet képeiben is nem a vonalak ragadják meg figyelmét, mint a legtöbb költőt, hanem a fény- és színhatások — a néma tóra leereszkedő alkony képe p. o. az újabb magyar lírának egyik legbecsesebb gyöngye. Nyelve tele van megkapó és újszerű, szemléletes és hangulatos képekkel, a ritmus ereje és bája élteti s helyenként olyan dallamos, hogy szinte zenének érezzük. Sokhúru hangszer a kezében a nyelv, s költői eszméi tolmácsolására föl tudja használni gazdagságát, mélységeit, árnyaló erejét, nagy nyelvművészetével mindig rátalál a helyes hangra. S ez a költészet, mely értékes, komoly érzelmeket keresetlen, egyszerű és mégis művészi formában, kifejező, gazdag, képszerű nyelven tolmácsol, minden ízében őszinte és nemes, a maga egészében pedig teljesen magyar, sajátzerű, egyéni és jellemző. Értékének van egy csalhatatlan bizonyága, a melyet a maga finom érzékével Rákosi Jenő állapított meg: „Minden újabb olvasás új erényeit revelálja költeményeinek s nem veszít fényéből, hanem inkább meggyarapodik benne. A vele való bővebb ismeretség bensőbb és szorosabb lelki barátsággá fejlődik. Mentül többet olvassa az ember, annál gazdagabbnak találja”.

Bárd Miklós, a költő, díszére válnék az Akadémiának.

Budapest, 1921 febr. 26-án.

Rákosi Jenő t. t.

Herczeg Ferencz t. t.

Badics Ferencz r. t.

Ferenczi Zoltán r. t.

Császárs Elemér l. t.

VII.

Dr. GULYÁS PÁLT, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének második előadóját, a könyvtártan egyetemi magántanárát s a Magyar Könyvszemle szerkesztőjét az I. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Gulyás Pál több mint két évtized óta foglalkozik másirányú tanulmányai mellett a bibliographiával és a könyvtártannal. Mint a Nemzeti Múzeum könyvtárának, utóbb a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének tisztviselőjét s a Magyar Könyvszemle szerkesztőjét kezdettől fogva a könyv szeretete vezette s a könyvvel kapcsolatos problémák foglalkoztatták.

Tanulmányútjain megismerte Magyarország könyvtárait s a külföldiek közül a legjelentősebbeket, úgyhogy ma a bibliographia és könyvtartan terén európai látókörű, kiváló szakember.

A M. Tud. Akadémia már eddig is figyelmére méltatta munkásságát, mikor irodalomtörténeti bizottságának segédtagjává választotta s rábízta a Szinnyei-féle Magyar Írók Élete és Munkái cz. nagy életrajzi lexikonnak folytatását. Megbízása óta szakadatlanul dolgozik nagy feladatán s már eddig is az adatoknak óriási tömegét gyűjtötte össze, úgyhogy kívánatos volna, ha publicálásukat, vagyis a nagy munka pótlékköteteinek megindítását az Akadémia minél előbb lehetővé tenné. Hogy milyen lelkiismeretesen, milyen szakértelemmel és körültekintéssel végzi munkáját, annak bizonyága az alább idézett, mutatóványul megjelent kitűnő Arany-bibliographia.

Alapos munkásságával valóban rászolgált, hogy az Akadémia a levelező tagsággal kiüntesse.

I. Önállóan megjelent munkák és tanulmányok.

1. Id. Péczeli József élete és jellemzése. A budapesti tud. egyetemen pályadíjat nyert mű. Budapest, 1902. — 2. Baif verstanti reformkísérlete. (Különlenyomat az Egyet. Phil. Közlönyből.) U. o. 1904. — 3. A könyvkötés technikája. (Kül. leny. a M. Könyvszemléből.) U. o. 1904. — 4. De Maistre József gróf, mint ember, író és gondolkodó. (Kül. leny. a Kath. Szemléből.) U. o. 1905. — 5. Les bibliothèques populaires de la Hongrie. (Kül. leny. a Bibliographe Moderne-ből.) Besançon, 1907. — 6. A M. N. Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtárában lévő Aldinák leíró jegyzéke. Budapest, 1908. — 7. Észak-német népkönyvtárak. U. o. 1908. — 8. A népkönyvtárak szervezése, fenntartása és kezelése. U. o. 1909. 2. kiad. U. o. 1913. — 9. Népkönyvtári intézmények Párisban és Londonban. U. o. 1909. 10. Népkönyvtári címjegyzék. U. o. 1910; I. pótköt. 1912; II. pótköt. 1916; III. pótköt. lezárattott 1918-ban (sajtókész kézirat). — 11. Voltaire és Shakespeare. (Kül. leny. a M. Shakespeare-Tárból.) U. o. 1910. — 12. Könyvészeti tanulmányok. 1—3. füzet. U. o. 1911—1913. — 13. Balzac és a heraldika. (Kül. leny. a Turulból.) U. o. 1911. — 14. Az olasz népkönyvtárügy fejlődése és jelen állása. U. o. 1911. — 15. Le biblioteche popolari ungheresi e l'attività dello stato. (Kül. leny. a La coltura popolare-ból.) Milanó, 1911. — 16. A németalföldi könyvesházak és velök rokon intézmények. Budapest, 1913. — 17. Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában. U. o. 1917, I. pótfüzet, 1920. — 18. Könyvtári problémák. U. o. 1917. — 19. Mátyás király könyvtára. U. o. 1916. — 20. A könyvtári czédula-címjegyzék elkészítésének szabályai, különös tekintettel a szótár-katalogusra. (Kéziratban.) — 21. Magyar írók álneveinek és betűjegyeinek szótára. (Sajtókész kézirat.) — 22. Magyar írók élete és munkái. Pótsorozat Szinnyei József munkájához (előkészületben 1915 óta).

II. Czikkek és értekezések.

1. Francia igenevek fordítása. (M. Nyelvőr 1902.) — 2. A magyar bibliographiai irodalom repertoriuma. (M. Könyvszemle 1902—1904.) — 3. A Pán halálához. (EPhK. 1903.) — 4. A bécsi könyvkötészeti kiállítás. (M. Iparművészet 1905.) — 5. Előmunkálatok Hain ösnyomtatvány-jegyzékének új kiadásához. (M. Könyvszemle 1906.) — 6. A modern nyomtatványok könyvészeti leírásának szabályai. (U. o. 1906.) — 7. A könyvtári anyag kiselejtezése (Múz. és Kt. Értesítő 1907.) — 8. Újabb külföldi tanulmányok Mátyás király könyvtáráról. (M. Könyvszemle 1908.) — 9. Egy tudományos kölesönkönyvtár: A London library. (U. o. 1908.) — 10. Bibliographiai rendszerek. (U. o. 1908—9.) — 11. A bibliophil természetrajza. (Uránia 1908.) — 12. A könyvgyűjtés főbb irányai. (U. o.) — 13. Ungarns Mitwirkung am Weltkataloge der Inkunabeln. (Zentralblatt für Bibliothekswesen 1908.) — 14. Irodalmi hamisítványok. (M. Könyvszemle 1909.) — 15. Magyar vonatkozású francia népkönyv a XVI. sz.-ból. (U. o. 1909.) — 16. Páris tudományos közkönyvtárai. (U. o. 1909—10.) — 17. Adatok Maupassant írói fejlődéséhez. (EPhK. 1909.) — 18. Das ung. Oberinspektorat der Museen und Bibliotheken. (Museumskunde 1909.) — 19. Les drames scolaires français d'un Jésuite hongrois. (Revue d'histoire littéraire de la France 1910, és magyarul Erdélyi Múzeum 1910.) — 20. Egy ismeretlen Vitéz-codex a hannoveri kir. könyvtárban. (M. Könyvszemle 1910.) — 21. Az új fővárosi könyvtár tervezete. (U. o.) — 22. Az új fővárosi közkönyvtár körül. (U. o.) — 23. A hazai népkönyvtárügy kialakulása és mai helyzete. (Múz. és Kt. Értesítő 1911.) — 24. A művészi könyvkötés evolúciója. (M. Könyvszemle 1911.) — 25. A New-Yorki közkönyvtár és új épülete. (U. o.) — 26. A velencei Szt. Márk-könyvtár és Grimani breviáriuma. (U. o.) — 27. Les bibliothèques populaires hongroises et l'action de l'État. (Revue de Hongrie 1911.) — 28. Magyar tudományos könyvészet terve. (M. Könyvszemle 1912.) — 29. Társadalomtudomány és szépirodalom. (M. Társadalomtud. Szemle 1912.) — 30. Egy évtized Maupassant otthonában. (Budapesti Szemle 1912.) — 31. A könyvkötés. (Az iparművészet könyve III-ik kötet. Budapest, 1912.) — 32. Vier Einblatt-Drucke über den Kometen von 1680 (Zeitschrift für Bücherfreunde. Új folyam III.) — 33. Az anversi Plantin-Moretus múzeum. (M. Könyvszemle 1913.) — 34. A szellemi munkásság szervezése. (U. o.) — 35. Id. Szinyeyi József. (U. o.) — 36. Pesti könyvkötőcéh-szabályok 1746-ból. (U. o.) — 37. Elzevierové knihtiskarski rodina holandska. (Vera-Ikon Praha 1913.) — 38. Az Illésházy nádor felett mondott búcsúztató nyomtatási helye és szerzője. (M. Könyvszemle 1914.) — 39. Entwicklungsgeschichte der Buchbinderei in Ungarn. (Zeitschrift für Bücherfreunde. Új folyam, VI. évf., 2. kötet.) — 40. Hogyan fest egy gondos magyar fordítás. (M. Nyelv 1915.) — 41. Népköltésünk idegen nyelvről fordításai.

(Ethnographia 1917. és 19.) — 42. Egy negyedszázad Arany János irodalmából. (Irodalomtörténet 1917.) — 43. Adalékok a M. Minerva V. kötetéhez. (Múz. és Könyvtári Értesítő 1917.) — 44. Apáczá-könyvtár a Nyulak szigetén. (Kath. Szemle 1917.) — 45. A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa 1914—17. évi működése. (Múz. és Könyvtári Értesítő 1918.) — 46. Kommunista könyvtár-politika. (Kivonat a Szt. István-Akadémia ért. 1920.) — 47. Számos kisebb közlemény és könyvismertetés a Magyar Könyvszemle, Magyar Nyelv, Egyetemes Philologiai Közlöny, Kath. Szemle, Corvina, Zentralblatt für Bibliothekswesen és Museumskunde cz. folyóiratokban. — 48. Tárca az Alkotmány, Budapesti Hirlap és Pester Lloyd cz. napilapokban. — 49. Francia nyelv- és irodalomtörténeti cikkek Révai nagy lexikonában. — 50. Szerkeszti a M. Könyvszemlét 1911 óta.

Szinnyei Ferencz 1 t.

Pintér Jenő 1. t.

VIII.

JAKAB ÖDÖN lírai, elbeszélő és drámai költőt, valamint elbeszélés- és regényírókat az I. osztály B) alosztályába levelező tagul ajánljuk.

Jakab Ödön az Arany János utáni magyar költészet és szépirodalom egyik legkiválóbb és legnemesebb művelője. Mint ilyen, már hosszú multra és nagy munkásságra tekinthet vissza, melyek egyszersmind sikerekben és elismerésekben is gazdagok voltak. Lírai költeményei, melyek az akkori szépirodalmi lapokban sűrűn jelentek meg, nevét ismertté tették, mielőtt e költemények gyűjteményben külön megjelentek volna s írójuknak népszerűséget és elismerést szereztek. Jakab Ödön Erdélyben, a Székelyföldön, Vadasdon született 1854. július 26-án. Már első verskötete, *Költemények* (1880.), feléje fordította akkori legkiválóbb költőink és szépíróink figyelmét s ezután a Petőfi-Társaság már 1882-ben tagjai közé választotta. Ezután egymásután jelentek meg prózai elbeszélő és költői művei, mint „Székely históriák” (1884., illusztrálva), „Marosszéki történetek” (1886., illusztrálva), „Hangok az ifjúságból” (költemények, 1886.), „Az Amerikába vándorolt magyarok gyászos története” (1886., költemény, melyet a vall.- és közoktatási min. tóra is lefordíttatva 10.000 példányban osztatott szét), „Székely nóták” (költemények, 1886.), „A pusztulás útja” (regény, 1888), „Szegény Radóné” (népdr. 3 felv., 1887., előadva Kolozsvárt), „Galambodi Sándor” (népdr. 3 felv., 1889., előadva ugyanott), „Nyár” (költemények, 1891.), „Argirus” (költői elbeszélés 4 énekben, 1894-ben az Akadémia Nádasdy-díjával jutalmazott pályamű), „Falu” (elbeszélések, 1896.), „Pásztortüzek” (költemények, 1896.), „A két imposztor” (ifjúsági regény, 1898., illusztrálva), „Komédiás” (elbeszélések, 1899.),

„Élet“ (elbeszélések, 1899.), „Szilágyi és Hajmási (költői elbeszélés, 1899., illusztrálva), „A jövevények“ (dráma 3 felv., előadta a Nemzeti Színház Budapesten), „Pihenő“ (elbeszélések, 1904.), „Róza“ (költemények, 1906.), „Őszi virágok“ (költemények, 1910., az Akadémia Ormódy Amelie jutalmával megkoszorúzva), „Délibáb“ (elbeszélések, 1912.), „A pásztói pap“ (dráma 4 felv., előadva Kolozsvárt, 1913.), „La Fontaine meséiből“ (fordítások, 1921.). Ezekon kívül fáradhatatlan írói és költői munkásságát mutatják egyrésről kéziratban levő kész művei, ú. m. egy kötet költemény, egy kötet elbeszélés és egy kötet vers meg elbeszélés az ifjúságnak; más felől aesthetikai és irodalomtörténeti jeles essayi Aranyról, Petőfiről, Tolnai Lajosról és Kazinczy klasszicizmusáról. Újabb költeményeit a Kisfaludy- és Petőfi-Társaságban s más társaságokban és egyesületekben mutatta be, melyek legjobb folyóiratainkban nagyrészből meg is jelentek. E nagyszabású és sokoldalú írói és költői működésének volt eredménye, hogy a Kisfaludy-Társaság, még mint vidéki író és költőt, 1895-ben tagjai közé választotta, melyben, mint a Petőfi-Társaságban is, Budapestre költözése óta állandóan a legmunkásabb és legtevékenyebb tagok egyike s a Kisfaludy-Társaság éppen most bizta meg a Helikoni-ünnepre egyik ünnepi óda megírásával. E műveivel Jakab Ödön már elfoglalta helyét az irodalomtörténetben. Mint prózai elbeszélő kivált a rajzban és rövidebb, de jellemző események előadásában tűnt ki. Különösen vonzó, trefás, humoros, komoly jeleneteket rajzolt a székely népeletből, melyet kitűnően és vérbőlileg ismer. Többnyire belső lélekrajzot ad az ethnologiai, lényeges vonások feltüntetésével és vonzó modorban, melyeknek céljánem a modern realistik és hasonlóik túlzó leleplezése, hanem a székely nép megismerése és megszeretése, mire e nép teljesen méltó is. És e képek nemcsak rokonszenvesek, hanem jellemzően igazak is. Hasonló törekvés vezet drámáiban is, a melyek ugyan kevesebb színpadi sikert arattak, de költői és irodalmi értékek úgy a fölépítésben, mint kidolgozásban, jellemzetes nyelvben kétségbevonhatatlan. De kivált mint lírai és elbeszélő költő érdemelte meg az elismerést. Mint ilyen, egyenes, őszinte; mindig tiszta, nemes, magas érzések vezetik tollát. Vörösmarty, de kivált Tompa, Arany és Petőfi költői hagyományainak egyik leghűbb és legsikeresebb ápolója. Tiszta nyelv, nemes aesthetikai szempontok, gondos, művészi forma, fenkölt hazafiasság, a tárgyban változatosság és emelkedettség jellemzik. Első költeményköteteiben ifjúkori nagy szerelmét, azután boldog családi életét rajzolja bájos, meleg képekben, változatos hangulatokban, mély érzéssel. Utóbb neje halála emlékének szentelte „Róza“ című kötetét s részben az „Őszi virágok“-at, melyek akadémiái koszorút nyertek. A költői elbeszélésben is jelest alkotott. „Argirus“-a a legjobb magyar költői elbeszélések egyike s a maga idejében az akadémiái bírálat nagy dicsérettel adta ki neki a Nádasdy-jutalmat, melyhez méltán sorakozik a „Szilágyi és Hajmási“. Mindkettő 4—4 énekben dolgozza fel a

régi magyar hagyományt új leleményekkel, jeles compositióval s pompás magyarsággal és zamattal, melyek ezeket „János vitéz” méltó párjainul tüntetik fel. Nem kívánunk további részletekbe menni, mert a t. Osztály előtt nem ismeretlen dolgokról szólunk, csak indokolni akarjuk, hogy midőn három költői és szépírói hely üresedett meg osztályunkban, ezek egyikére joggal tarthat igényt az a költő, ki erre a kitüntetésre, hogy tagul válasszuk meg, már régen megszerezte az érdemet. Ezzel az ajánlattal csak egy régi kötelezettséget vélünk leróni s ezt melegen ajánljuk a T. Osztály és T. Akadémia szíves figyelmébe.

Budapest, 1921. február 27.

Ferenczi Zoltán r. t.

Herczeg Ferencz t. t.

Badics Ferencz r. t.

IX.

PAPP FERENCZET, a Tanárképzőintézet gyakorló főgimnáziumának tanárát, a Kisfaludy-Társaság r. tagját, Akadémiánk Irodalomtörténeti Bizottságának s. tagját, a magyar irodalomtörténet hivatott művelőjét ajánlom levelező tagnak az első osztály B) alosztályába. Papp Ferencz férfikora delén, az 50-ik év körül van, munkabírása teljében és egyik legtisztább típusa azoknak a tudósoknak, akik méltók, hogy az Akadémia magához csatolja. Egész életét szerény visszavonultságban tölti, kerülve a hirt és a föltünést, minden erejét hivatásának és a tudomány művelésének szenteli. Az újságok és a nagyközönség nem igen ismerik, annál inkább mi, szakemberek, a kik vagy két évtizede tisztelettel tekintünk czéltudatos, kitartó tudományos munkásságára. Már mint egyetemi hallgató magára vonta tanárainak, főként Gyulai Pálnak és Beöthy Zsoltnak figyelmét s a határozott világnézetű, tiszta erkölcsi érzékű, finom ízlésű ifjú teljes bizalmukat bírta. Minden egyetemi vizsgálatát kitüntetéssel tette le s az első ifjú volt, akit az egyetem „sub auspiciis regis” avatott doktorává. Azóta a tanári pályán működik lelkesedéssel, buzgalommal, nagy tudással s a Gyakorló főgimnázium igazgatói állását is elhárította magától, mert az elvonta volna tanári és irodalmi munkásságától. Mint a Budapesti Philológiai Társaság első titkára, évek óta vezeti ennek az Akadémiánk védelme alatt álló tudományos társaságnak szellemi életét.

Majd három évtizedes tudományos munkássága két egymással kapcsolatos irányban ágazik el: az irodalomtörténet és a kritika terére. Irodalomtörténeti munkásságának legföltünőbb vonása a koncentráltság. Erejét nem aprózza el, hanem egy-egy nagy föladat megoldására tartogatja. Munkásságának első évtizedében (1894—1904) Petőfi nagyszerű egyénisége vonzotta s az értekezések, bírálatok

egész sorában azt a fejlődést világította meg, mely Petőfi lelkében végbement s a kóbor diákot a legnagyobb magyar lyrikussá emelte. Főadatát befejezve, Kemény Zsigmonddal kezdett foglalkozni, a legnagyobb magyar regényíróval, még azon ösztönzés hatása alatt, melyet az egyetemen, tanáraitól vett. Másfél évtizedes állandó foglalkozásának 12 nagybecsű értekezésein és tanulmányon kívül két maradandó értékű eredménye, hogy szorgos levéltári kutatások után megtalálta Erdélyben Kemény elveszettnek hitt regényeit, egyet majdnem teljes szövegében, kettőt töredékesen s közrebocsátván őket mint Kemény műveinek XIII. kötetét, a magyar irodalmat nagyértékű költői alkotásokkal gazdagította, — ez az egyik; a másik, hogy két hatalmas kötetben megírta Kemény Zsigmond életrajzát, életének és munkásságának részletes, kimerítő ismertetését. Ezt a munkát, mely legközelebb jelenik meg Akadémiánk kiadásában, egyik bírálója, Beöthy Zsolt, nemcsak irodalmunk nagy nyereségének jelentette ki, hanem Gyulai Vörösmarty-életrajza óta a legbecsesebb írói életrajznak. Valóban az. Mint a munka másik bírálója, a legnagyobb méltánylással emelhetem ki mind a páratlan szorgalommal összehordott új adatok rendkívüli gazdagságát és azt a szerkesztőművészetet, melylyel Papp Ferencz a nyers anyagot műalkotássá formálta, mind a pszichológiai és esztétikai elemzés finomságát, meg azt a stílművészetet, a melylyel írva van. Szinte összebékíthetetlen tulajdonságok olvadnak össze teljes harmóniába: alaposág és vonzó előadás, szigorú tudományos szempontok és könnyedség. Lezárva a Kemény-aktákat, máris új munkakört talált magának Papp Ferencz: a legnagyobb magyar lyrikus és a legnagyobb magyar regényíró után a legnagyobb magyar kritikus felé fordult s Gyulai Pállal foglalkozik. Két szép tanulmánya s Gyulai egy eddig föl nem ismert útirajzának fölfödése az eredmény a jelen időpontig; ismerve Papp Ferencz kitarását, kétségtelen, hogy a végső eredmény Gyulainak hozzá méltó nagyszabású életrajza lesz.

Mint kritikus, tudományos munkák bírálatain kívül nagy kedvel foglalkozott a Budapesti Szemlében és a Magyar Múzsában a legújabb költői alkotások méltatásával. Kiforrott esztétikai elvek alapján, biztos ítéllettel dolgozik, megérezve és éreztetve a műalkotások szépségeit és gyöngeségeit, kitűnően tájékoztatva a közönséget, — olyan tulajdonság, a melynek Akadémiánk is nagy hasznát látja majd, ha Papp Ferenczet bíráló bizottságaiban foglalkoztatja.

Papp Ferencz megválasztásával az Akadémia csak kötelességét teljesíti.

Budapest, 1921 február 26-án.

Császár Elemér l. t.

X.

Dr. VÁRDAI BÉLA budapesti főgimnáziumi tanárt, a Szent István-Akadémia tagját, a magyar irodalomtörténet, kritika és eszthetika művelőjét az I. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánlom.

Várdai Béla első önállóan megjelent munkája: *Vida Jeromos poetikája*. Budapest, 1900. (A Kisfaludy-Társaság Évlapjaiban is. XXX. köt. 1901.) Föltűnést keltő munka. A humanizmus poetikájáról szóló tanulmányon kívül magában foglalja Girolamo Vida latin költészettanának magyar verses fordítását jegyzetekkel ellátva.

Ez időtől kezdve Várdai Béla tudományos irodalmunknak egyik legszorgalmasabb és leglelkiesmeretesebb művelője volt. Mellőzve a tudományos folyóiratokban megjelent kisebb irodalomtörténeti, kritikai, eszthetikai, művészettörténeti és paedagogiai cikkeit és bírálatait, itt mindenekelőtt megemlítjük, hogy ő szerkesztette *Salamon Ferenc dramaturgiai munkáinak* kétkötetes kiadását (1907), továbbá *Keleti Gusztáv művészeti dolgozatainak* gyűjteményét (1910).

Magyar írókról írt munkái közül legnagyobb *Mikszáth Kálmán*-ról szóló életrajza (1910). Ebben a könyvében az életpályá rajzán kívül vizsgálja egyrészt Mikszáth Kálmán geniusának főképen a szülőföld nyújtotta motívumokból való előállítását, másrészt Mikszáth Kálmán egész művészetének eszthetikai méltatását is adja.

Nagyobb tanulmányai közül kiemelést érdemelnek a következők: *Salamon Ferenc eszthetikai munkássága*. (Említett Salamon-kiadásában. 1907.) — *Arany János eszthetikai nézeteihez*. (Egy. Phil. Közlöny. 1908.) — *Arany János prózairói hagyatékához*. (U. o. 1911.) — *Arany János kritikai álláspontja*. (Beöthy-Emlékkönyv. 1908.) — *Arany János költői hagyatékához*. (Budapesti Szemle. 1909.) — *A magyar műszellem bűvárai: eszthetikai és művészettörténeti irodalmunk*. (Beöthy-Badics: Képes magyar irodalomtörténet. II. köt. 3. kiad.) — *Egressy Gábor mint Shakespeare-színész*. (Magyar Shakespeare-Tár. 1909.) — *Falstaff és első magyar ábrázolója Szentpétery Zsigmond*. (U. o. 1911.) — *Csengery Antal mint Shakespeare-kritikus*. (U. o. 1911.) — *Molière Mizantróp-járól és Tartuffejéről*. (Tanulmányok a Remekírók Képes Könyvtárában. 1908.)

A külföldi eszthetikai elméletekről írt tanulmányainak legfontosabbika: *Benedetto Croce esztetikája és legújabb irodalmunk*. (Budapesti Szemle. 1911.) Ebben ismerteti a jelenkor legnevezetesebb esztetikusanak, a kitünő műbírójának, világszerte népszerűsége jutott intuitió-elméletét és pedig nemcsak az *Estetica*, hanem egyéb, se nyelvünkre, se németre még nem fordított művei alapján. Egyúttal fölhasználja ez elméletet irodalmunk legújabb jelenségének, a műalkotással az egyéni szeszély játékait űző nyugatos kritikának, kellő megítélésére. A tanulmánynak idevonatkozó része legutóbb olaszul is megjelent Giovanni Castellano: *Introduzione allo studio delle Opere di Benedetto Croce*. (Bari. 1920.) című könyvében.

Ez elmélet alapján áll és ennek vezérelveit követi modern irodalmunkat vizsgáló kritikai tanulmányaiban, de egy tekintetben továbbfejtve azt.

A mikép Croce kénytelen volt intuitió-elméletét jobban kiépíteni a kifejezés lírai tekintetben való életelevenségének szempontjából, Várdai Béla az írónak — akár művészetében nyíltan kifejezett, akár abból következtethető — erkölcsi álláspontját a művészi jelleg, érték és hatás egyik mindenkor működő tényezőjéül fogja föl. Ilyen fölfogással írta négy esztendő színházi újdonságairól szóló cikkeit a *Katolikus Szemle* 1915—1918. évfolyamaiban. Ebben mintegy kilenczven színdarabról szólt, becsülést szerezve nevének, őszinteségének és bátorságának abban az időben, mikor a conservatív szellemű kritikát minden oldalról üldözték.

A Katolikus Szemlében, a Magyar Kultúrában, az Irodalomtörténetben és az Irodalomtörténeti Közleményekben közreadott írói arcképei közül kiemeljük: Pázmány Péter, Vargha Gyula, Bárd Miklós, Herczeg Ferencz, Tarczai György, Sajó Sándor, Sik Sándor, Harsányi Lajos és Végvári költészetéről szóló tanulmányait.

Most megjelent könyve a *Katholicizmus és irodalom* (1921.) jajszó irodalmunk züllött és idegenszerű jelenségeinek láttán. Ebben a könyvében a kereszténység teljes nemességével tekintett élet művészi ábrázolását sürgeti.

Mindezen dolgoza'aiban az értékelő kritika álláspontján van. Nem a művekre erőszakolt szeszélyes ötletek játékaít űzi, hanem helyes aesthetikai és erkölcsi érzékkel nyújt becsületes megállapításokat. Mint kritikus is az irodalomtörténet szövöszékén dolgozik.

Pintér Jenő l. t.

AZ I. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

XI.

WICHMANN GYÖRGY helsingforsi egyetemi tanárt az I. osztályba külső tagnak ajánljuk. Wichmann legfőkép a permi nyelvekkel foglakozott, gyűjtött és kiadott votják és zürjén népköltési termékeket, tárgyalt a két közelálló nyelv hangtanába vágó kérdéseket, összeállította a kettőnek csuvas jövevényszavait, továbbá a zürjénnek szamojéd és karjalai jövevényszavait. Egyik tanulmányútján hosszabb időt töltött a moldvai csángók között és ottani gyűjtésének eredménye három nyelvtörténeti alapon álló kitünő magyar nyelvjárástanulmány, a mely a Nyelvtudományi Közleményekben, a Magyar Nyelvben és a M. Nyelvörben jelent meg. Ezekon kívül

kisebb dolgozatokat is közölt magyar nyelvészeti folyóiratokban. Mint a finnugor nyelvtudomány kiváló művelőjét melegen ajánljuk külső taggá való megválasztásra.

Szinnyei József r. t.

Zolnai Gyula l. t.

Gombocz Zoltán l. t.

Pápay József l. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK

XII.

Dr. CZETTLER JENŐ egyetemi nyilvános rendes tanárt, a Magyar Gazdaszövetség igazgatóját, az Akadémia II. osztályának A) alosztályába *levelező tagnak* ajánljuk.

Czettler Jenő egyetemi tanulmányait a budapesti és berlini egyetemen végezte, az utóbbi helyen Meitzen Ágoston agrárhistorikus assistense volt.

Hazajövet megkezdte tudományos működését a napisajtóban és a szakfolyóiratokban, gyakorlati munkásságot pedig a földművelésügyi ministeriumban, majd később a Gazdaszövetségben végzett. Irodalmi működése csakhamar magára vonta a figyelmet és a ministerium ismételten küldte külföldi tanulmányutakra, melyek alatt oly neves német tudósok semináriumaiban dolgozott, mint Schmoller, Wagner, Jastrow és Dade. Ez elméleti elmélyedés mellett németországi, dániai és svédországi tanulmányúttjai alkalmával különösen a birtokpolitika, a mezőgazdasági oktatás és mezőgazdasági szövetkezetek ügyét vette alapos megfigyelés alá.

Tudományos működését csoportokba foglalva mutatjuk be.

Legelőször külkereskedelmi problémák foglalkoztatják, a világkereskedelmet, mint világpolitikai tényezőt mutatja be, mely fel fogása a magyar közgazdaságban a maga idejében úttörő volt. Ezek a világkereskedelmi mozzanatok a mezőgazdaságra alkalmazva, melynek vizsgálata működésének a fonala, rávezették további műveiben az agrárkrízis és gabonavám kérdésének boncolására.

E bevezető tudományos kutatások után, melyek által mintegy a magyar mezőgazdaság helyét is megállapította a világgazdaságban, érdeklődése mindinkább az agrárpolitika szociális része felé fordult. A földművelésügyi ministerium megbízásából megírta a magyar állam mezőgazdasági szociálpolitikáját, majd tanulmányokat folytatva külföldön, több évi munka után elkészült nagy műve, a „Magyar Mezőgazdasági Szociálpolitika“. A kik agrárpolitikával, főleg annak szociális ágával foglalkoznak, mindazoknak ez az alap-

vető, rendszeres nagy munka nélkülözhetetlen és az egyetlen tudományos rendszerbe foglaló forrásmű, mely a magyar mezőgazdasági viszonyokra alkalmazza a szociális törekvéseket. Ki kell emelnünk e műben az elméleti részt, mely az agrárpolitika szempontjából világosságot derít különféle közigazdasági irányok szövevényébe, így pl. a Marx tanainak kritikája ma is, a forradalmak után, a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot. E munkáját a Tudományos Akadémia jutalommal tüntette ki.

A szociális politika részletkérdéseivel is behatóan foglalkozott, így a mezőgazdasági cselédség helyzetével egy német nyelven megjelent kötetében, úgyszintén a mezőgazdasági munka csökkentő hatásával a fiatalok kriminalitására.

A mezőgazdasági oktatás elhanyagolt kérdésének is a legodaadóbb munkása volt. Összeállította a falusi szabadtanítás egész szervezetét, ismertette a magasabb fokú népiskolai oktatás módjait, a népfőiskolák rendszerét, mely művei nyomán 1920/21 telén két népfőiskola nyílt meg Magyarországon: Szegeden és Esztergomban. A falusi kultúra emelése és védelme, a folklóre is helyet talál az ő tudományos működésében. Itt kell megemlítenünk, hogy a főiskolai ifjúság erkölcsi és értelmi gyarapítására törekedve alapította a ma is virágzó Széchenyi Szövetséget 15 év előtt.

A magyar birtokpolitikai mozgalmat lépésről-lépésre kísérték Czettler Jenő tanulmányai. A belső telepítés kérdésének, valamint a tanyai településnek Czettler Jenő az elmélyedő tanulmányozója, az alföldi tanyai világnak és életnek agrárpolitikai szempontból kiváló ismerője. E tudományos kutatásai alapján a Tudományos Akadémia megbízta a magyarországi telepítés történetének megírásával, mely munka egy része elkészült, többi részének befejezésében a változott viszonyok és a statisztika hiánya gátolják.

A háború alatt főképen a rokkanttelepítés kérdésével foglalkozott, németországi és ausztriai tanulmányútjainak eredményeit feldolgozva. Ebben a kérdésben értekezései a magyar néplélek és mezőgazdasági viszonyok teljes ismeretén alapulva igen értékeseknek mondhatók.

Megemlítjük még kiterjedt munkásságát a szakfolyóiratokban és napisajtóban, a hol különösen a most aktuális földreform, s a mezőgazdasági többtermelés kérdésében nem egyszer nagy sikerrel emelte fel szavát. Birálatai, amelyeket nagyobb tudományos munkákról különböző folyóiratokban írt, abszolút becsefüeknek mondhatók s ez alapon több irodalmi pályázat eldöntésénél közreműködésre kérték föl, legutóbb pl. a Közigazdasági Társaságban.

Meg vagyunk győződve, hogy a Tudományos Akadémia Czettler Jenőnek levelező tagul való megválasztásával nemcsak maradandó értékű, hanem olyan sok tekintetben egyedül álló munkásságot jutalmaz, a mely főleg a föld népének szellemi színvonalát van hivatva

emelni s pótolni az e téren, sajnos, elég sűrűn konstatalható mulasztásokat. Ez nézetünk szerint egyike a jelen legsürgősebb feladatainak. Nem idegen az ő működése az Akadémia előtt, hiszen nagy munkáját, a Magyar Mezőgazdasági Szociálpolitikáját a Kereskedelmi Bank jutalmával tüntette ki, másrésről pedig megbízást adott neki újabb mű megírására. Az Akadémia Czettler Jenő megválasztásával csak önmagához marad következetes.

Czettler Jenő irodalmi munkássága :

I. Önállóan megjelent munkák :

1. A német agrárkrízis és a gabonavám, 1901. — 2. A kereskedelmi politika világtörténelmi jelentősége a XX. században, 1904. — 3. A magyar ifjúság szociális feladatai, 1904. — 4. A magyar állam mezőgazdasági szociálpolitikája, 1905. — 5. A szabadtanítás szervezete Magyarországon, 1907. — 6. Landwirtschaftliches Gesinde in Ungarn, 1910. Berlin, Verlag von Putkammer u. Mühlbrecht. — 7. Jász gazdák, szász gazdák, 1911. — 8. A socialisták agrárprogramja, 1911. — 9. A falu kultúrképessége és a falusi kultúra védelme, 1913. — 10. Tanyai település és tanyai központok, 1913. — 11. Népfőiskolák, 1913. — 12. A mezőgazdasági munka hatása a fiatalokrák kriminalitásának csökkentésére, 1914. — 13. Magyar Mezőgazdasági Szociálpolitika, 1914. (Az Akadémia által jutalommal kitüntetett munka.) — 14. Közélelmezésünk a háború után, 1915. — 15. A földművelő Magyarország és a világháború, 1915. (Különlenyomat a Budapesti Szemle 1915. évi 461. számából.) — 16. A földművelő rokkant katonák jövője, 1915. — 17. Kard és ekevas, 1915. — 18. A hadirokkantak telepítése Magyarországon, 1916. — 19. A rokkanttelepítés Németországban és Ausztriában, 1916. — 20. Innere Colonisation in Ungarn, 1917. — 21. A svéd népfőiskolák, 1918.

II. Fontosabb cikkek és tanulmányok :

1901: A magyar gazdasági politika öt éve. (Magyar Gazdák Szemléje, VII—IX. sz.) — 1902: Millerandék socialismusa. (Magyar Gazdák Szemléje, IV—VI. sz.) — 1903: A szibériai vajtermelés és hazai tejgazdaságunk. (Magyar Gazdák Szemléje, I—II. sz.) — 1904: Gazdasági társadalmi munka. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.) Főiskolai ifjúságunk szellemi fejlődése és erkölcsi nevelése. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.) — 1905: A lakáskérdésről. (Szövetkezés, 36. sz.) Közlekedési politika és a lakáskérdés. (Szövetkezés, 37. sz.) Az építési hitel. (Szövetkezés, 38. sz.) Alapítsunk házépítőszövetkezeteket. (Szövetkezés, 39. sz.) A nemzet virága. (Szövetkezés, 44. sz.) Az agrárpolitikai oktatásról. (Szövetkezés, 48. sz.) A magyarországi sztrájkmozgalmak. (Szövetkezés, 49. sz.) Megelőzni vagy megtorolni? (Az aratósztrájkáról.) (Szövetkezés, 55. sz.) A dunántúli sztrájk okáról.

(Szövetkezés, 62. sz.) A mezői munkás védelme. (Szövetkezés, 67. sz.) A kisbirtok és a haladás. (Szövetkezés, 94. sz.) Szükség van-e a cselédtörvény (1876: XIII. t.-cz.) megváltoztatására? (Szövetkezés, 96. sz.) Milyen legyen az új cselédtörvény? (Szövetkezés, 101. sz.) — 1906: Szükségünk van-e sociálpolitikai egyesületre? (Magyar Gazdák Szemléje, VI. sz.) Szövetkezeti nevelésünk szervezete. (Szövetkezés, 43. sz.) A szövetkezeti vezetők kiképzése. (Szövetkezés, 45. sz.) — 1907: A magyar gazdasági politika. (Magyar Gazdák Szemléje, IV—V. sz.) A szabadtanítás. (Magyar Gazdák Szemléje, VI. sz.) Tudomány és nemzeti eszme. (Magyar Gazdák Szemléje, X. sz.) Az ifjúság gazdasági nevelése. (Szövetkezés, 36. sz.) Az eladósodás határa. (Szövetkezés, 57. sz.) A németországi jelzáloghitel válsága. (Szövetkezés, 67. sz.) A lakásinség. (Szövetkezés, 69. sz.) Állatértékesítő Szövetkezetek. (Szövetkezés, 71. sz.) A gazdasági munkások házak létesítésének állami támogatásáról szóló 1907. évi 47. t.-cz. indokolása. — 1909: A német főiskolai diákok sociális mozgalma és a Széchenyi-Szövetség. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.) A kedélyélet gondozása a német falvakban. (Magyar Gazdák Szemléje, V. sz.) A mezőgazdasági munkáslakások Poroszországban. (Magyar Gazdák Szemléje, IV. sz.) A német nők és a falusi jólétiügy oktatása. (Szövetkezés, 15. sz.) Sociális és közgazdasági ismeretek térfoglalása a német főiskolákon. (Szövetkezés, 77. sz.) Települő szövetkezetek. (Szövetkezés, 81. sz.) — 1910: A mai Magyarország és az általános választójog. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.) A községi közbirtok. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.) A gazdasági egyetem kérdése. (Magyar Gazdák Szemléje, II. sz.) Tanulságok. (Magyar Gazdák Szemléje, VI. sz.) Szövetkezeti tanszék a porosz egyetemeken. (Magyar Gazdák Szemléje, VI. sz.) A drágaság. (Magyar Gazdák Szemléje, VIII. sz.) A német földbirtokviszonyok. (Magyar Társadalomtudományi Szemle, III. sz.) A gazdasági szakoktatás kérdése. (Magyar Társadalomtudományi Szemle, I. sz.) A pessimismus társadalmi philosophiája. (Magyar Társadalomtudományi Szemle VII. sz.) Földtehermentesítés és életbiztosítás. (Szövetkezés, 11. sz.) Svend Högsbro. (Szövetkezés, 41. sz.) Villamossági szövetkezetek a mezőgazdaságban. (Szövetkezés, 69. sz.) — 1911: Szövetkezeti oktatás Németországban. (Magyar Gazdák Szemléje, II. sz.) Szövetkezeti felsőbb oktatás Németországban. (Magyar Gazdák Szemléje, IV. sz.) — 1912: A német választások tanulságai. (Magyar Gazdák Szemléje, II. sz.) — 1913: Adatok a tanyai település reformjáról. (Magyar Gazdák Szemléje, III. sz.) Amerikai gazdák Magyarországon. (Magyar Gazdák Szemléje, V. sz.) — 1914: Magyar és szláv tömeglélek. (Magyar Gazdák Szemléje, III. sz.) — 1915: Az elektromosság a mezőgazdaságban. (Magyar Gazdák Szemléje, II. sz.) Az ipari munkásbiztosítás deficitje és a rokkant katonák ellátása. (Magyar Gazdák Szemléje, II. sz.) Időszerű könyvek. (Magyar Gazdák Szemléje,

IV—V. sz.) — 1916: A Hohenzollernek és alkotásai. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.) A magyar földmives és a magyar jövő. (Magyar Gazdák Szemléje, II. sz.) Emlékirat a földművelő hadirokkantak mezőgazdasági vállalkozásának támogatásáról. — 1917: A birtokpolitika újabb irodalma. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.) A belső telepítés jelentősége Magyarországon. (Magyar Gazdák Szemléje, III. sz.) Schmoller Gusztáv. (Magyar Gazdák Szemléje, IV. sz.) Mezőgazdasági villamosszövetkezetek. (Magyar Gazdák Szemléje, V. sz.) Prof. Wagner Adolf. (Magyar Gazdák Szemléje, VI. sz.) Földes Béla mint agrárpolitikus. (Magyar Gazdák Szemléje, VI. sz.) — 1919: Új magyar mezőgazdaság. (Budapesti Szemle, I. sz.) — 1920: A Magyar Gazdaszövetség a kommunizmus alatt. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.) A szövetkezeti kérdés. (A Védelmi tanfolyam füzetében.) A többtermelés nemzeti fontossága. (Védelmi tanfolyam füzetében.) Birtokpolitika. (A Védelmi tanfolyam füzetében.) Földbirtokreform. (Új Magyar Szemle.) — 1921: A Magyar Gazdaszövetség és a birtokreform. (Magyar Gazdák Szemléje, I. sz.)

A felsoroltakon kívül még számos czikk a Magyar Gazdák Szemléjében, Szövetkezésben, Gazdaszövetségben, Barázdában, Jogtudományi Közlönyben, Jogállamban, Köztelekben, Budapesti Hírlapban, Pesti Hírlapban, Új Nemzedékben, Szózatban stb.

Budapest 1921 február 23.

Darányi Ignác t. t.

Földes Béla r. t.

Prohászka Ottokár r. t.

Gaal Jenő r. t.

Vargha Gyula r. t.

Bernát István l. t.

Fellner Frigyes l. t.

XIII.

Dr. EREKY ISTVÁNt, a pozsonyi egyetem ny. r. tanárát levelező tagnak ajánljuk a II. osztály A) alosztályába.

Dr. Ereký István 1903-ban megjelent, a köz- és magánjogot érintő munkájával „Tanulmányok a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete köréből“, 390 l., keltett a jogtudományban figyelmet az egyesületek és alapítványok természetének eredeti felfogású, alapos elemzésével, mely a tervezet vonatkozó hibájának kijavítására vezetett.

Ezt követte „A magyar helyhatósági önkormányzat“-ról írt két-kötetes munkája 1908-ban. Az I. kötet 359 l., a II. kötet 384 l. Az I. kötet 1910-ben második kiadást ért 429 lappal. Ugyancsak 1908-ban jelentek meg a két előbbi kötetet bizonyos fokig kiegészítő „Tanulmányok a vármegyei önkormányzat köréből“, 332 l.

E három kötetnek úgy jogtörténeti, mint tételes jogi része igen nagybecsű, új eredményekkel gazdagította tudományunkat. Így, a mit a megyék és főesperességek kapcsolatos kialakulására, a megyéknek a XVIII. századtól a XIX. elejéig terjedő korszakára kiderít. Továbbá mint lett a megyék jogállásának alapja a területükre megszerzett — szinte fenségivel határos — jog s miként függ össze a megyei reformok sikertelensége a megyék területi jogával, mely a cseppnyi s az országos nagyságú területűekre nézve egy és ugyanaz. Végül pozitív jogi szempontból a főispáni hatáskör elemzésével közigazgatási rendszerünk végső elveiig hatol be.

Erekynek legújabb, páratlan szorgalomról, tárgyába való teljes elmélyedésről tanuskodó kétkötetes nagy munkája is új utakat tör közigazgatásunk széles ugarán.

„Jogtörténeti és közigazgatásjogi tanulmányok“ czíme alatt (I. kötet 402 l. — II. kötet 686 l., mindkettő 1917-ből) a történeti tényeknek épp oly gazdag földeletésével, mint ezeknek és a már előbb is ismert tényeknek, de főleg a közigazgatási jogban elhanyagolt jogszabálytannak legrészleteseb, eredeti méltatásával jutalmazza Ereky munkájának olvasóját.

Különös érdeme a nagy munkának, hogy roppant anyaga fölött teljes biztossággal uralkodik, minden fölöslegest mellőz s a mellözhetlenre szorítkozik. Továbbá, hogy a honi alakulatok iránti rokon-szenvét a német, angol, francia analog állapotok és fölfogások ellenőrzése alá helyezi s ekként sikerül neki egyúttal a magyar jogintézmények iránt annyira elfogult osztrák tudósok tévtanait alkotmányunknak 1848 előtti korszakairól nemcsak megdönteni, hanem intézményeink pozitív erejét, közigazgatásjogi oldalaik fölmutatásával, bizonyítani.

Ereky mindegyik munkája gazdagodását jelenti tudományunknak, különösen mondhatjuk ezt köz- és közigazgatási jogunk tekintetében az imént bemutatotról.

Melegen ajánljuk megválasztását.

b. Forster Gyula t. t.
Concha Győző r. t.

XIV.

A II. A) alosztályban üresedésben lévő egyik levelező tagsági helyre bátrak vagyunk **HELLER FARKAS** műegyetemi tanárt, a közgazdaságtan és sociálpolitika tudós művelőjét ajánlani.

Heller Farkas több, mint 20 éves értékes szakirodalmi munkásságra tekinthet vissza, s írói pályája elején „A határhaszon elmélete“ czímű szép munkáját Akadémiánk az Ullmann-jutalomra érdemesítette. A közgazdasági igazgatásban előbb, mint kereskedelmi és iparkamarai fogalmazó, később, mint a földművelésügyi ministerium

tisztviselője vett részt; irodalmi munkássága alapján 1907-ben a műegyetemen a nemzetgazdaságtan ipari és kereskedelmi politika című részének magántanárává habilitálták, 1914-ben a közgazdasági politika nyilvános rendkívüli, 1917-ben a nemzetgazdaságtan és pénzügytan ny. rendes tanárává nevezték ki.

Heller tudományos munkásságának alább bemutatott gazdag sorozatából elsősorban a közgazdaságtan elméleti részeinek s a közgazdasági politika elméleti vonatkozásainak fegyelmezett kritikai értékelését s egységes gazdaságphilosophiai rendszerbe való foglalását tartjuk kiemelendőnek. Munkásságának ebbe a kategóriájába tartozik a már fentemlített jutalmazott munkáján kívül Közgazdaságtanának nem rég megjelent két kötete (itt egyebek közt a szervezeti politikáról írt fejtegetései nagyon figyelemreméltók). Pénzügytanának elméleti kötete s a közgazdaságtan alapproblémáinak fejlődéséről a német könyvpiaczen legújabbban megjelent munkája.

Dolgozatainak számban és értékben említésreméltó része foglalkozik kereskedelempolitikai kérdésekkel, de különös érdemei vannak a sociálpolitikai irodalom terén, úgy összefoglaló, rendszerező munkáiban, mint hasznos részletmunkáiban is. Mint a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének titkára, társadalmi téren is sokat tett a sociálpolitikai gondolkodás fejlesztésére; tagja a kereskedelemügyi miniszteriumban működő munkásvédelmi törvényalkotó bizottságnak.

Társadalmi működésének másik színtere a Magyar Társadalomtudományi Egyesület, melynek folyóiratát is szerkeszti, s melynek szabadiskoláján rendszeres előadásokat tartott.

Heller Farkas irodalmi munkássága a következő:

Könyvalakban megjelent munkák:

„A határhaszon elmélete“. A Magyar Tudományos Akadémia által az Ullman-díjjal jutalmazott pályamunka. Budapest, 1904, 179 l. — „A Műveltség könyvtára“. „A Társadalom“. Budapest, Athenaeum. Közgazdaságtani fejezetek (12 nyomtatott ív terjedelemben). — „Közgazdaságtan“ I. kötet, Elméleti közgazdaságtan. Budapest, 383 l. — „Közgazdaságtan“ II. kötet, Gazdasági politika. Budapest, 499 l. — „Pénzügytan“ I. kötet. A pénzügytan elmélete. Budapest, 192 l. — „Die Entwicklung der theoretischen Volkswirtschaftslehre“. Lipse Quelle und Meyer 1921. 104 l.

Nagyobb tanulmányok:

„Németország kereskedelmi politikája a XIX. században“. 1900. Járadékelmélet. „Közgazdasági Lexikon“ (II. kötet 132—139. oldal). — Jövedelem. U. o. (248—256. oldal). — Kartellek. U. o. (348—393. oldal). — Munkabér. U. o. (736—740. oldal). — „Az Egyesült-Államok vámpolitikája és a reciprocitás“. 1902. — „A magyar-osztrák

monarchia külkereskedelmi forgalma a XX. század elején“. 1903. — „Die auswärtigen Handelsbeziehungen der österreichisch-ungarischen Monarchie am Anfang des XX. Jahrhunderts“. Schmoller, „Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft“. Leipzig, 1904. — „A társadalmi gazdaságtan tudományának feladata a gyakorlati kérdésekkel szemben.“ — „Adalékok a társadalmi gazdaságtan rendszeréhez“ az „Athenaeum“ 1904. évi 1. és 2. füzetében. — „Határhaszonelmélet és munkaelmélet“. „Közgazdasági Szemle“ 1904. — „A városba tömörülés jelensége Magyarországon“. U. o. 1904. — „A határhaszonelmélet és az uralkodó árelméletek“. U. o. 1906. — „A határhaszonelmélet bírálata“. U. o. 1906. — „A drágaság kérdése elméleti világításban“. U. o. 1911. — „A szociálpolitika és a felsőosztályok“. A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének 16. sz. kiadványa. 1911. — „Ausztria birtokpolitikája“. „Magyar Társadalomtudományi Szemle“ V. évf. — „A gyermekmunka“. „A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének 26. sz. kiadványa. — „Die Kinderarbeit in Ungarn“, Schriften der ungarischen Sektion der Internationalen Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz. Jena, Gustav Fischer, 1912. — „Hadigondozásunk fejlődése“. „Magyar Társadalomtudományi Szemle“ VII. évfolyam. — „A pénz befolyása az árakra“. Budapesti Szemle“ 1918. — „Szociálpolitikai feladataink“. „Közgazdasági Szemle“ 1920.

Kisebb cikkek :

„Zur Frage einer mitteleuropäischen Zollunion“. „Das Handelsmuseum“. Wien, 1900. — A „Közgazdasági Lexikon“ III. kötetében számos apróbb cikk. — „Kartellkérdés“. „Budapesti Szemle“. — „A népesedés kérdése“. U. o. — „A Balkán-szerződések kérdése“. U. o. — „Javaslatok az ólommérgezések elhárítására“. „Munkásügyi Szemle“ 1909. — „A luganoi nagygyűlés tárgyai“. U. o. 1909. — A luganoi nagygyűlés eredményei“. U. o. 1909. — „Die Kinderarbeit in Ungarn“. Zeitschrift für Kinderschutz und Jugendfürsorge. — „A bécsi háztartásstatisztikai felvétel módszere és eredményei“. „Munkásügyi Szemle“ 1917.

Mindezek után Heller Farkast, a ki a közgazdasági tudománynak sokoldalú, igen képzett és alapos művelője, a legmelegebben ajánljuk Akadémiánk tagjául.

Budapest, 1921 febrár 28-án.

Matlekovits Sándor r. t.
Gaal Jenő r. t.
Buday László l. t.

XV.

A II. osztály philosophiai és társadalmi tudományi alosztályába levelező tagnak ajánljuk **dr. SZÉKELY ISTVÁNt**, a budapesti kir. magyar tudományegyetemen az újszövetségi szentírástudomány tanárát, a Szent István Akadémia hittudomány-, bölcseleti osztályának, valamint az Aquinói Szent Tamás-Társaságnak elnökét, a Magyar Filozófiai Társaságnak választmányi tagját.

Székely István a bölcselet, a vallásbölcselet és összehasonlító vallástörténelem, a Biblia irodalomtörténete és magyarázata, bibliakritika és bibliachronologia és az általános társadalomtudományok körében évtizedek óta külföldön, úgymint itthon általánosan elismert és a legmagasabb tudományos mértékkel értékelt munkásságot fejt ki, a mely őt a Duchesne-k, Harnackok méltó társává teszi.

A bölcselet körébe eső dolgozatai közül önállóan megjelentek: 1. A monizmus és dualizmus a philosophiában (Budapest 1893). — 2. Erő és anyag (Budapest 1894), a mely az anyag tulajdonságait, a mozgás és erő mivoltát tárgyalja s az aristotelesi hylomorphismus, a continuumizmus, atomizmus s dynamizmus kritikája. — 3. Ösztön és ész. Az állat és ember összehasonlító psychologiája (Nagyvárad 1897). Hazánkban az egyetlen állatpsychologia; olyan feldolgozásban, hogy méltón sorakozik azon külföldi irodalom mellé, a mely a kérdést különösen philosophiai részében behatóan tárgyalja. — Ezek az önállóan megjelent munkákon kívül folyóiratokban megjelent terjedelmesebb philosophiai értekezései: 4. Bölcselet és természettudomány (1888. Bölcseleti Folyóirat). — 5. A bölcselet hatása az életre (1889. U. o.). — 6. A háromféle lélektan (1890. U. o.). — 7. A bölcselet előadása a papnevelőintézetekben (1890. U. o.). — 8. A rossz problémája (1890. U. o.). — 9. Az állati lélek mivolta (1897. U. o.). — 10. Elnöki beszédek az Aquinói Szent Tamás-Társaságban a philosophia szükségességéről, hasznáról, a társadalomtudományról és buzdítás a philosophia művelésére. — 11. A tudomány hajdan és most (1916. A Szent István Akadémia Értesítőjében). Itt a tudomány fejlődésének bemutatása után Székely éles vonásokban tünteti föl azt, hogy a mai theologia nemcsak hittudomány, hanem a vallás tudománya, a hit- és erkölcsstan tudományos tárgyalásán kívül különféle történelmi és philosophiai, részben nyelvészeti és jogi természettü tudományszakok gyűjteménye. A vallást nem elszigetelten tárgyalja, hanem az egész szellemi élettel való összefüggésében. Azért bevonja vizsgálódásai körébe a vallással érintkező összes tudományos kérdéseket s átveszi a rokontudományok módszereit. Általában a modern tudományos theologia felhasználja a történeti és philosophiai tudományok eredményeit, hogy a vallást minden oldalról tudományosán megvilágítsa, a többi tudományokkal összeillesse s a legmagasabb tudományos műveltségre nézve is elfogadhatóvá tegye, úgy miként a nemkeresztény népek vallását és szentkönyveit, a védákat, avesztát,

koránt s azok theológiáját a keleti tudományok, művelődéstörténelem ókori történelem és philosophia tárgyalják. A mely fölfogásnak eredményeként külföldi akadémiák kritikai kiadásokat rendeznek theologiai forrásmunkákból. Ezeknek a szempontoknak felelnek meg azok, a nagyrészüben mesteri munkák, a melyeket Székely a vallásbölcsélet, összehasonlító vallástörténelem, valamint a Biblia tudománya körében írt. — Az előbbi körbe tartozó önállóan megjelent munkák: 12. A Sibilla-könyvek (1907). E könyvek irodalomtörténete, bő kivonata, vallástörténeti és világtörténeti magyarázata. — 13. Bibliotheca apocrypha (Friburgi Br. 1913. I. köt. A II. kötet a háború miatt nem jelenhetett meg). E nagy munka szól a Kr. e. II.-tól a Kr. u. I. századig megjelent zsidó apokryph vallási és történelmi iratokról, a melyekben a babyloni, perzsa és görög vallási elemek összekeverésével egy nagy synkretikus vallás alakult ki. A könyv ezen apokryphok irodalomtörténete, bő kivonata, philosophiai, vallástörténelmi és világtörténelmi magyarázata mellett részletesen tárgyalja az apokalyptika néven ismert nagy vallástörténelmi mozgalmakat, a melyek a klasszikus világ gondolkodásmódjára s a későbbi keresztény irodalom és legendák alakulására is nagy befolyást gyakoroltak. — 14. Szent János Apokalypsisa és a világtörténet (1917), részlet „A Szt. János-féle Apokalypsis irodalomtörténete és magyarázata“ című kéziratban lévő nagy munkának. Itt a fent jellemzett eszközökkel állapítja meg az Apokalypsis igazi tartalmát, jellegét s a benne kétségtelenül meglévő történetbölcséleti igazságokat és tanulságokat (szemben a kortörténeti magyarázattal s a világ és egyháztörténet folyásáról, vagy éppen a lefolyt világháborúra vonatkozó jóslásról elfoglalt felfogással). — Folyóiratokban megjelent e körbe tartozó dolgozatok: 15. Bölcsélet és theológia (1889. Bölcséleti Folyóirat.). — 16. Modern apologia (1890. Katholikus Szemle.). — 17. Az ember rendeltetése (1893. Bölcséleti Folyóirat.). — 18. Az Isten léte melletti érvekről (1895. U. o.). — 19. Jézus és Mária ifjúsága (1897. Hittudományi Folyóirat.). A Jézus és Mária ifjúságára vonatkozó őskeresztény apokryph legendák, úgyszintén a tibeti Jézuslegenda (Issza-legenda) ismertetése és bírálata. — 20. Szűz Mária sirja (1899. U. o.). Az őskeresztény történelmi és földrajzi adatok alapján bizonyítja, hogy Mária Jeruzsálemben halt meg, tehát a jeruzsálemi Domitióhoz fűződő — Németországban vitássá tett — legenda hiteles lehet. — 21. Bábel és Biblia (1903. U. o.). — 22. Az apokryph irodalom (1906. Religio.). — 23. Az oxyrhynchusi Jézus-mondások (Logia Jesu. 1906. U. o.). — 24. Salamon ódái (1911. U. o.). — A Biblia-tudomány körébe tartozó önálló munkái: 25. Az emberi nem kora és a Szentírás (Esztergom 1887.). A biblia és a bibliára támaszkodó őskeresztény időszámítások (világaerák) tárgyalása. — 27. A Szentírás apologiája (Nagyvárad 1891.). A bibliakritika irodalomtörténeti, hermeneutikai és exegetikai kérdéseinek beható földolgozása. — 28. Hermeneutica

biblica (Friburgi Br. 1902). Ez a külföldön, Amerikában is elterjedt s irodalmilag elismert könyv a bibliamagyarázat nyelvészeti, logikai, stilisztikai, régiségtani és theologiai elveit, úgyszintén a bibliamagyarázat rendszereit és történetét dolgozza föl. — 29. A bibliakritika főkérdései korunkban (1908). Rektori székfoglaló, foglalkozik a Pentateuchus-kérdéssel; a Babel és Bibliával; az evangéliumkritikával stb. — 30. Az evangéliumi hegyi beszéd magyarázata (1913). Philologiai és régiségtani magyarázat. — 31. A kisázsiai János és művei (1916). A János-féle iratok hitelességének irodalomtörténeti vizsgálata. — Folyóiratokban megjelent nagyobb értekezések: 32. A szentkönyvek sugalmazása (1891. Hittudományi Folyóirat.). — 33. A belpoklosság bibliai és orvostudományi szempontból (1897. U. o.). — 34. Krisztus születésének éve és a keresztény időszámítás (1919. Kivonat a Szent István Akadémiában bemutatott munkából; Sz. I. Akadémia Értesítője). — 35. A magyar bibliafordítás (1921. Szent István Akadémia Értesítője.). A magyar bibliafordítás irodalomtörténete mellett, a tervbevett új bibliafordításnál szem előtt tartandó főelvek javaslatával. — Ezekén kívül paedagogiai s társadalomtudományi önálló munkák mellett, milyenek: 36. Középiskolai oktatásunk az egyetem és a gyakorlati élet szempontjából (1909). — 37. A forradalmak útja és a keresztény politika (1921) — számos nagyobb terjedelmű és beható könyvismertetését is fölemlítjük.

Székely István munkáit széleskörű történelmi, régészeti, nyelvészeti, philosophiai tudás, fölényes kritikai erő, a vizsgálata s földolgozása körébe vont kérdésekre vonatkozó irodalomnak s általában tudományos anyagnak legkimerítőbb értékesítése mellett a legkisebb részletekig menőleg indokolt és támogatott önálló állásfoglalás hatja át; ezen úton a magyar tudományt a külföld legmagasabb színvonalú alkotásaival egyenrangúvá teszi, úgy hogy egyik bírálója szerint: cum talis sit, noster est!

Székely István az elismerésért, a melyet részére az Akadémia tagjává leendő választásában kérünk, viszonzásul itthon és künt egyaránt elismert tudós nevet s oly tudományos munkásságot ad, a mely a magyar tudománynak mindig büszkesége leendő.

Concha Győző r. t.

Fináczy Ernő r. t.

Kornis Gyula l. t.

Angyal Pál l. t.

Pauler Ákos l. t.

Mahler Ede l. t.

Reiner János l. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

XVI.

A II. osztály történeti alosztályában megüresedett helyre ajánljuk **dr. GEREVICH TIBOR** egyetemi magántanárt, nemzeti múzeumi igazgató-órt, mint az osztályunkban kevésbé képviselt művészet-történeti szak egyik jeles művelőjét.

A jelölt irodalmi működésének nagy része az olasz művészet történetére esik. Kivált a bologna-ferrari festészeti iskolára nézve végzett alapvető kutatásokat, melyek a külföldön is elismerést és méltánylást arattak. Ily irányú tanulmányait jórészt olasz nyelven tette közé. A „Sull' origine del rinascimento pittorico a Bologna” című tanulmányában, addig kiadatlan emlékbeli és levéltári anyag alapján elsőnek dolgozza fel a korai bolognai festészet történetét. A „Francesco Francia nell' evoluzione della pittura bolognese” című dolgozata szerves folytatása az előbbinek; az emilrai renaissance legnagyobb mesterének, Francesco Franciának művészi genesisét rajzolja meg, kimutatva, hogy Francia s vele a bolognai XV. századi festészet sajátos jellegét nem — mint általánosan hitték — az umbriai festészet hatásának, hanem az előző helyi fejleményeknek köszönheti, a mely felfogást ma már a legtöbb kutató magáévá tette. További rendszeres kutatásai során feldolgozza Francia nagyjelentőségű, kiterjedt iskolájának történetét s a barokfestészet legfontosabb városában, Bolognában kimutatja e stíl első nyomait. E dolgozatai alapján Gerevichre bízták a legnagyobb művészettörténeti biographikus encyclopediában, a Thieme-Becker-féle „Allgemeines Künstlerlexikon”-ban a bologna-ferrari művészek életének és működésének megírását; nem egy művész-életrajza és méltatása monographiává szélesül.

Az olasz festészettel foglalkozik „A krakói Czartoryski-képtár olasz mesterei” cz., 1918-ban megjelent kötetében is. E képtár ismeretlen gazdag anyagának kapcsán, egyebüktől őrzött alkotások bevonásával, tárgyalja a legfontosabb olasz iskolákat és mestereket, s alkalmat talál, hogy eredeti kutatásai alapján hozzászóljon az olasz festészet történetének sok vitás problémájához.

Behatóan foglalkozott a sokáig félreismert és elhanyagolt barokkművészettel. Donatelloról szóló tanulmányában főként módszertani kérdéseket fejteget. Túlnyomóan művészetelméleti tartalommal bír „Az arányosság elméletének és alkalmazásának története a művészetben” cz. műve is, melyben részletesen tárgyalja a geometriai speculációnak szerepét a művészeti alkotásokban, végigkísérve alkalmazását a művészettörténet főbb korszakaiban. A középkori czéhekről írott tanulmányában bevilágít a középkori építészet műhelyeibe, szélesebb kultúrhistoriai keretet ad s kiterjeszkedik a hazai állapotokra is.

A középkori ötvösség és általában iparművészet, valamint a miniatűr-festészet terén is végzett kutatásokat. Több hazai ötvösremek meszerét állapította meg.

Tudományos működéséhez hozzátartozik múzeumi tevékenysége. Sok éven át kezelte a nemzeti múzeum kincstárát s részvett tudományos feldolgozásában. Feldolgozta a koronázási kiállítás gazdag magyar ötvösanyagát — egyházit és világit — melynek catalogue raisonnéja, a mostoha nyomdai viszonyok folytán épp úgy kéziratban van, mint Antonio Abbondioról, e hazánk számára is dolgozott XVI. századi érmésről a Nemzeti Múzeumban levő művei alapján irt monographiája. Mint az esztergomi Keresztény Múzeum igazgatója, tudományos szempontok szerint rendezte és katalogizálta a múzeum képtárát, melynek középkori magyar anyagából számos ismeretlen magyar festő művét és egyéniségét bányászta ki. Dereks kutató munkát végzett a bécsi magyar műkincseknek és a rájuk vonatkozó adatoknak a magyar béke delegatio számára történt összeállításával s mint a magyar békeküldöttség tagja is érdemeket szerzett a magyar régészet és művészet körül.

Gerevich kutatási módszerét a művészeti emlékek gondos tanulmánya mellett a levéltári és egyéb irott források figyelembevétele jellemzi. A művészettörténetet mint történeti tudományt műveli. Eddigi tudományos működése szilárd alapot nyújt azon reményünk kifejezésére, hogy megválasztása esetén osztályunknak hasznos tagja lesz, miért is a megüresedett levelező tagságra való megválasztását a Tekintetes Akadémiának melegen ajánlani van szerencsénk.

Gerevich Tibor irodalmi munkássága:

1. Az arányosság elméletének és alkalmazásának története a művészetben. Budapest, 1904. — 2. Sull' origine del rinascimento pittorico a Bologna. Rassegna d'Arte, 1906., 1907. évf. — 3. Francesco Francia nell' evoluzione della pittura bolognese. Rass. d'Arte, 1908, 7—8. füz. — 4. Tracce di Michelangelo nella scuola di Francesco Francia. Archiginnasio, 1908. — 5. Donatello és az újabb művészettörténeti kutatás. Athenaeum, 1908, II—III. füz. — 6. Wollanka J. Ráfael élete és művei. Ismertetés. Budapesti Szemle, 1908. — 7. A régi umbriai iparművészet a perugiai kiállításon. Múzeumi és Könyvtári Értesítő, 1908. — 8. U. a. olasz nyelven. L'Italia Industriale Artistica, 1909. — 9. Külföldi Szemle. Múzeumi és Könyvtári Értesítő, 1908—12. évf. — 10. A bolognai festészet sorsa Francesco Francia után. Művészet, 1909. — 11. A restaurált Palazzo Bevilacqua Bolognában. Művészet, 1909. — 12. Le relazioni tra la pittura e la miniatura bolognese nel trecento. Rass. d'Arte, 1909., 1910. évf. — 13. Az építészeti munka szervezete a középkorban. Építőmesterek Évkönyve, 1910. — 14. Újabb adalékok a bolognai festészet történetéhez a XVI. században. Művészet, 1910. — 15. A barokk kutatás mai tudományos állása. Budapesti Szemle, 1910. — 16. Nuove ricerche

intorno all' architettura Bentivolesca. *Rass. d'Arte*, 1910. — 17. A miniatürfestészet, tekintettel a Corvin-codexekre. Különnyomat a Nemzeti Múzeum 1911. évi Jelentéséből. — 18. A nyitrai Madonna. *Archaeologiai Értesítő*, 1912. — 19. I quadri italiani delle collezioni Pálffy in Ungheria. (Arduino Colasanti társszerzővel.) *Rass. d'Arte*, 1912. — 20. A Nemzeti Múzeum régiségtárának kalauzában a késő-, közép- és újkori bronzok és ötvösművek leírása. (Budapest, 1912.) — 21. A barokfestészet művészi fejlődése. Különnyomat a Nemzeti Múzeum 1912. évi Jelentéséből. — 22. A római nemzetközi művészettörténeti congressus. *Művészet*, 1913. — 23. Közreműködött Jakubovich Emil-lel a Berzeviczy Albert által közzétett *Beatrix-okmánytár* kiadásában. (Budapest, 1914.) — 24. *Lembergi gyűjtemények*. *Arch. Ért.*, 1914. — 25. Mihalik J.: A kassai Sz. Erzsébet-templom. *Ismertetés. Arch. Ért.*, 1914. — 26. F. Malaguzzi Valeri: La corte di Lodovico il Moro. *Ismertetés. U. o.* 1915. — 27. A krakói Czartoryski-képtár olasz mesterei. Budapest, 1918. — 28. Egyházművészetünk jövője. *Magyar Iparművészet*, 1920. — 29. Számos bologna-ferrari művész életrajza a Thieme-Becker-féle „Allgemeines Künstlerlexikon“-ban. — 30. Olasz művészek életrajzai s egyéb művészeti czímszók a Révai- és a Franklin-Lexikonban. — 31. Kisebb czikkek és könyvismertetések a *Rass. d'Arte*-ben, *Archaeologiai Értesítő*-ben, *Múzeumi és Könyvtári Értesítő*-ben, *Magyar Könyvszemlé*-ben. — 32. Egyháztörténeti, művészeti és museologiai czikkek a Vasárnapi Újságban.

Berzeviczy Albert t. t.
br. Forster Gyula t. t.
Kuzsinszky Bálint r. t.
Csánki Dezső r. t.
Hekler Antal l. t.

KÜLTAGNAK:

XVII.

WOLF GYULÁt, titkos kormánytanácsost, a külföldi közgazdasági tudomány egyik régi és hazánkkal sűrű összeköttetésben álló jelesét van szerencsém a II. osztály A) alosztályába kultagul ajánlani.

Wolf Gyula — előbb a zürichi műegyetemen, majd a boroszlói egyetemen, jelenleg a berlini műegyetemen a közgazdaságtan tanára — azok közé a külföldi szakemberek közé tartozik, kik hazánkkal majdnem állandóan összeköttetésben állanak. Első munkája: A szeszdó, magyar nyelven is megjelent és annak alapján az Országos Gazdasági Egyesület tiszteleti tagjának választotta. Évtizedek óta pedig mint a középeurópai gazdasági egyesületnek alapítója, apostola és vezéralakja sűrű összeköttetésben állott és áll hazánk gazdasági szakköreivel, államférfiaival és tudósaival.

Tudományos álláspontja az angol orthodox iskoláé, bár elismeri hogy a gazdasági liberalizmus sok kinövést szült, melyek ellen törvényhozási beavatkozás szükséges. Erős harcot folytatott Marx tanai ellen és Bernstein elismerte, hogy Wolf bírálata érlelte benne a revizionizmus eszméjét. A szociáldemokratia pedig kénytelen volt bizonyos téves jelszavakat programjából törölni. Wolf harcot folytatott a Schäßle, Wagner és Schmoller által megjelölt irány ellen, de ebben álláspontja bizonyos elfogultságot mutat. Munkásságának legfontosabb része az, melyet a pénzügyi problémák megoldása körül, különösen a fogyasztási adók terén kifejtett. A szeszadóról irt munkájával függ össze a szeszmonopóliumnak Svájcban és későbbben Oroszországban való behozatala. Ugyancsak a cukoradóról irt tanulmánya úttörő volt a gyártmányi adó behozatala tekintetében. Az orosz pénzügyi reformok keresztülvitelénél az ő tanácsát vették igénybe és Svájcban is ő vezette a szeszmonopólium körüli törvényhozási munkálatokat.

Megindította és szerkesztette a „Finanzwissenschaftliche Zeitfragen“ című értékes gyűjteményt, a „Zeitschrift für Socialwissenschaft“ című folyóiratot, szerkesztette a „Mitteleuropäische Wirtschaftsverein“ közleményeit, szervezte a „Verein für Bevölkerungspolitik“-ot stb. Főbb munkái: 1. Die Branntweinsteuer; ihre Stellung im Steuersystem und in der Volkswirtschaft; ihre geschichtliche Entwicklung und gegenwärtige Gestalt in den europäischen Ländern. Tübingen, 1884. (Jutalmat nyert pályamunka, magyarra fordította Bosányi.) — 2. Socialismus und kapitalistische Gesellschaftsordnung. Stuttgart, 1892. — 3. Die Nationalökonomie als exacte Wissenschaft. Leipzig, 1908. — 4. Die Volkswirtschaft der Gegenwart und Zukunft. Leipzig, 1912. — 5. Das internationale Zahlungswesen. Leipzig, 1913. — 6. Valuten und Finanznoth in Deutschland. Budapest, 1920.

Wolf érdeklődése hazánk közgazdasága iránt nem csökkent és megválasztása csak buzdítaná, hogy, a hol lehet, annak hasznos szolgálatot tegyen.

Budapest, 1921 február 28.

Földes Béla r. t.

A III. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

XVIII.

Id. PEKÁR IMRÉt, a magyar búza és a magyar liszt nagyérdemű kutatóját, a III. osztályba tiszteleti tagnak ajánljuk.

A magyar búza jelentős értéke a magyar föld áldásos tulajdonságainak köszönhető. Ennek az értéknek felismerése és pontos tudományos módszerekkel való megállapítása nagyobbára magyar

kutatók érdeme. Ezek sorában előkelő helyet foglal el id. Pekár Imre, a ki „Földünk búzája és lisztje“ című munkájában tette közzé úgy önálló tudományos kutatásainak, mint gyakorlati munkálkodásának eredményeit, a melyeknek felhasználása által vívta ki a magyar liszt a föld nemzetének versenyében a teljes elismerést. Munkájában eredeti mikroszkopi vizsgálatainak alapján foglalkozik a búzaszem szövettani tulajdonságaival és nagyszámú kísérletei alapján ismerteti a búza és a lisztje vegyi összetételét és a gyakorlati élet által felhasználható sajátosságait.

Tudományos és gyakorlati szempontból fontos, mondhatnók alapokat teremtő megállapításokat köszönhetünk neki.

Tudtunkkal ő volt az első, a ki reámutatott arra, hogy a liszt süthetősége nem a siker mennyiségétől, hanem elsősorban annak minőségétől függ. Széles látókörének és mélyreható búvárkodásának a jele, hogy munkája bő forrása még a búza és lisztje több problémáinak is, a melyeket ő vetett fel először és a melyeket azóta sem tudtak megoldani sem chemikusaink, sem pedig növényphysiologusaink. Műve eredeti munkálkodás eredménye és e téren a legjelesebb mű, a melylyel a külföld elismerését is kiérdemelve, a magyar tudomány és a magyar kultúra jelentőségéről is tanúságot szolgáltatott.

Műve nélkülözhetetlen kézikönyve mindazoknak, a kik búzával, különösen pedig magyar búzával foglalkoznak.

Kutatásai közben fedezte fel azt az eljárást, melyet neve után „Pekározás“-nak hívnak s a melylyel a malomban és a laboratóriumban az egyes lisztfajták (számok) legfinomabb különbségeit is egyszerű és e mellett biztos módon meg lehet határozni. *Ez az eljárás az egész világon elterjedt, s ennek révén Pekár nevét éppen úgy ismerik Amerikában, mint Németországban; nincsen búzáat őrölő nagyobb malom, mely az őrlési folyamat ellenőrzése céljából ezt az eljárást ne használná s nincsen élelmiszerellenőrző laboratórium, a mely ezt a biztos és egyszerű eljárást nélkülözhetné.* S javaférfikorában mindenütt ott látjuk id. Pekár Imrét, a hol a magyar liszt, a magyar búzatermelés érdekeinek előmozdításáról van szó, ott látjuk az első magyar elevator felépítésénél, a budapesti közraktári vállalat megteremtésénél s hogy ismereteit, tapasztalatait kiegészítse, ott látjuk Amerikában két munkászubbonyban, hogy a chicagói állomáson az amerikai búzaosztályozást megismerje. Közhasznú és nagyértékű közgazdasági munkássága mellett mindenkor élénk figyelemmel kísérte a magyar tudományos, különösen a mezőgazdasági mozgalmakat; mindig iparkodott, ha csendes résztvevessel is, annak érdekeit előmozdítani, a minek bizonyossága az is, hogy az elsők közt volt, a ki felhívás nélkül is sietett Akadémiánk hathatós támogatására. Élete elismerésre méltó példája a világ hiúságától ment, önzetlen, igaz-
vérig magyar kutatónak, a ki tudományos eredményeinek felhasználásával hazánk egyik legjelentősebb iparának vált legjelentősebb

munkásává és egyébként is a magyar közgazdaság hathatós előmozdítójává.

Akadémiánk csak az alapításának és alapszabályainak szellemében jár el, ha a gyakorlati természettudományoknak, illetőleg a mezőgazdasági növénytanak és a magyar közgazdaságnak ezt az érdemekben és sikerekben gazdag munkását a tiszteleti tagsággal kitünteti.

Mi erre a kitüntetésre — a tiszteleti tagnak való megválasztásra — az országunk érdekében kifejtett munkálkodásának elismerésül, id. Pekár Imrét melegen ajánljuk.

Budapesten, 1921 február hó 25-én.

Szily Kálmán t. t.

Mágócsy Dietz Sándor r. t.

Degen Árpád l. t.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

XIX.

MIKOLA SÁNDOR physikust, középiskolai rendes tanárt, a Matematikai és Fizikai Társulat ügyvezető titkárát, a tisztelettel alólirottak levelező tagnak ajánlják az Akadémia III. osztálya A) alosztályába.

Mikola Sándor élete és jelenlegi helyzete a következőkben körvonalozható: Született 1871-ben Péterhegyen Vas megyében (jelenleg jugoszláv megszállás alatt levő területen). Középiskolai tanulmányait a soproni evang. gymnasiumban végezte; főiskolai, főleg matematikai, fizikai tanulmányait a budapesti tudományegyetemen folytatta és fejezte be. 1897 óta a budapesti evang. főgymnasiumnál működik mint a matematika és fizika rendes tanára. Jelenleg az Országos Középiskolai Tanáregyesület alelnöke; a Matematikai és Fizikai Társulat ügyvezető titkára és folyóiratának szerkesztője; az Uránia Tudományos Társaság igazgatóságának tagja és folyóiratának szerkesztője. Mint vendégügyi szakreferens tagja volt a magyar béke-delegationnak. A vendség elszlovénesítésének meggátlására a „Domovina“ című vendégfolyóiratot alapította és szerkeszti.

Irodalmi munkássága:

I. Kísérleti vizsgálatok.

1. Resonanz- und Interferenzerscheinungen mit schwingenden Platten und Membranen. Zeitschrift f. d. phys. u. chem. Unterr. XVII. Jahrg. 1904, 209. l. — 2. A testek forgásánál észlelhető új optikai jelenségről. Math. és Phys. Lapok XI. évf. 1902, 165. l. — 3. Új módszer hullámvonalak előállítására és a rezgés-szám abszolút meghatározására. U. o. XV. évf. 1906, 332. l. Ugyanaz német nyelven: Über

eine neue Methode zur Erzeugung von Schwingungsfiguren und absoluter Bestimmung der Schwingungszahlen. *Annalen der Physik.* (4) B. 20. 1906, 619. l. — 4. Elektromos tér hatása áramot vivő folyadék-hártyára. *Math. és Phys. Lapok XXIV. évf. 1915, 172. l.* Ugyanaz német nyelven: Elektrisch erregte Bewegungserscheinungen in Flüssigkeitslamellen. *Phys. Zeitschr. XV. Jahrg. 1914, 211. l.* — 5. Az elektromos condensator corpusculáris és impulsiv sugárzásáról. *M. Tud. Akadémia Math. és Term. tud. Értesítője, XXXV. évf. 1917, 479. l.* Ugyanaz német nyelven: Untersuchungen über die Lichtenbergschen Figuren und über die Strahlung des Kondensators. *Phys. Zeitschr. XVIII. Jahrg. 1917, 158. l.* — 6. Újabb fizikai készülékek. *Math. és Phys. Lapok. XVII. évf. 1908, 264. l.* Ugyanaz német nyelven: *Zeitschr. f. d. phys. u. chem. Unterricht. XXIII. Jahrg. 1910, 177. l.*

II. Könyvek.

1. *Mathematikai Szünórák. I. és II. füzet.* Bpest, Stampfel, 1903. — 2. Mikola Sándor és Rätz László: *A függvények és az infinitezimális számítások elemei.* Bpest, Franklin, I. kiadás 1909, II. kiadás 1914. — 3. *A fizikai alapfogalmak kialakulása.* Bpest, Hornyánszky, 1911. — 4. Beke Manó és Mikola Sándor: *A középiskolai matematika tanítás reformja.* Az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület megbízásából. Bpest, Franklin, 1911. — 5. E. Beke u. S. Mikola: *Abhandlungen über die Reform des math. Unterrichts in Ungarn.* Leipzig, B. G. Teubner, 1911. — 6. Fekete Jenő, Pekár Dezső, Rybár István, Tanzl Károly és Mikola Sándor: *Báró Eötvös Loránd élete és tudományos működése.* *A Math. és Phys. Társulat megbízásából.* Bpest, Franklin, 1918. (*A Math. és Phys. Lapok 1918. évi Báró Eötvös Loránd füzetének különlenyomata.*) — 7. *A világháború okai és következményei.* A vendég nép számára. Szentgotthárd, Wellisch, 1920. Ugyanaz vendég nyelven: *Od bojne i od prisedztnosztii.* Budapest, Hornyánszky, 1920.

III. A fizika történetére és a természetfilosófiára vonatkozó dolgozatok.

1. *A modern természetfilosófia képviselői.* *Uránia, 1908, 205. l., 1908, 349. l., 1909, 156. l.* — 2. *A történeti Kepler, vonatkozással az Ember Tragédiájára.* *Beöthy-Emlékkönyv, 1908.* — 3. *Tudomány és hypothezis.* *Math. és Phys. Lapok, 1908.* — 4. *A természetfilosófia.* *Uránia, 1909, 1. sz.* — 5. *A végtelenség problémái.* *U. o., 1910, 49., 117. l.* — 6. *A tér és idő fogalmának kialakulása.* *U. o., 1910, 195. l.* — 7. *A tér és idő végtelensége.* *U. o., 1910, 247. l.* — 8. *A fizikai problémák kialakulásának kezdete.* *U. o., 1910, 338. l.* — 9. *A mindenség problémái.* *U. o. 1911, 456. l.* — 10. *Az energia fogalmának kialakulása.* *U. o., 1912, 145. l.* — 11. *Kepler és anyjának boszorkánysági pöre.* *Schuschny-Emlékkönyv, 1912.* — 12. *Báró Eötvös Loránd.* *Budapesti Szemle, 1918.* — 13. *A makrokosmos fizikájának kialakulása.* *Uránia, 1911, 53. l.*

Ugyane tárgykörbe tartozó értekezések vannak tőle a Középiszkolai Matematikai Lapokban: A mai csillagászati világregendszer (1899), Bunsen (1899), Hogyan határozták meg a föld alakját és méreteit (1900), Antolik Károly (1906), Lord Kelvin (1908). Az Urániában: Mach (1916), Zemplén Győző (1916), Henri Poincaré (1912), Bárány Eötvös Loránd nehézségi kutatásainak jelentőségéről (1918), Bárány Eötvös Loránd élete és tudományos működése (1918).

IV. Tanügyi értekezések és cikkek.

1. A számtan tanításának gyakorlati berendezéséről. Középiszk. Tanáregyes. Közlöny 36. évf. 1902—1903, 493, 514, 1. — 2. A matematikai tanítás reformja ügyében kiküldött bizottság jelentései. Középiszk. Tanáregyes. Közl. 40., 41., 42., 45., 46., 47. évf. — 3. A matematikai tanítás reformja. Középiszk. Tanáregyes. Közl. 43. évf. 1909—1910, 10. 1. — 4. A középiskolai matematikai és természettudományi tanítás reformja. Uránia, 1908, 207. 1. — 5. A jövő középiskolája. Középiszk. Tanáregyes. Közl. 45. évf. 1911—12, 5. 1. Ugyane tárgyra vonatkozó kisebb közlemények a Középiszk. Tanáregyes. Közlönyben és a Magyar Paedagogiában.

V. Ismertetések, bírálatok, népszerű értekezések.

Középiszkolai Matematikai Lapokban 5., 6., 7., 8., 9., 12., 14., 15. évf. Matematikai és Fizikai Lapokban 1898., 1899., 1900. évf., Budapesti Szemlében 1910. évf., Irodalomtörténeti Közleményekben 1915. évf. Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz 46., 50. évf., Urániában 1912., 1913., 1914., 1915., 1916., 1917., 1918., 1919., 1920. évf., a fényről szóló fejezet a Technika Vivmányai című könyv második kiadásában.

A fent közölt összeállítás kimutatja, hogy Mikola Sándor széleskörű matematikai, természettudományi, philosophiai és paedagogiai író, a ki sokoldalú tevékenységével nagy hasznára vált hazai tanügyünk irodalmának.

De tulajdonképpeni tudományos munkásságának középpontját mégis önálló kísérleti fizikai vizsgálatai és „A fizikai alapfogalmak kialakulása” című önálló, 455. lapra terjedő könyve alkotják, melyek úgy hazánkban, mint külföldön is figyelmet keltettek. Úgy véljük, hogy a mikor a T. Akadémia Mikola Sándor megválasztásával munkásságát elismeri, ezzel egyszersmind oly erőt sorol tagjai közé, kinek ezáltal fokozódott munkakedvétől elvárhatja, hogy az Akadémia tevékenységében, szaktárgya művelésében és továbbfejlesztésében még az évek hosszú során át sikerrel fog közreműködni.

Budapesten, 1921. évi február hó 24-én.

Fröhlich Izidor r. t.
Tangl Károly r. t.

XX.

Dr. PEKÁR DEZSŐ physikust, m. kir. ministeri tanácsost, a pénzügyministerium keretében államilag szervezett báró *Eötvös Loránd*-féle Geophysikai Kutatások intézménye vezetőjét, a tisztelettel alólirottak levelező tagnak ajánlják az Akadémia III. osztálya A) alosztályába.

Szabadjon jelöltünk élete folyását a következő néhány adattal jeleznünk:

Pekár Dezső 1873. évi november hó 17-én Aradon született, hol atyja, *Károly*, mint MÁV. főfelügyelő és aradi üzletvezető működött.

Főiskolai tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, főleg chemiával, physikával és matematikával foglalkozva; e mellett különös súlyt helyezve ezek gyakorlati elsajátítására. Már az 1893/94. és 1894/95. tanévben mint gyakornok, illetőleg mint ösztöndíjas vegyész-növendék volt alkalmazásban néhai *Than Károly* vegyésztanár laboratoriumában.

1895. évi október havában néhai báró *Eötvös Loránd* vezetése alatt álló egyetemi physikai intézethez első tanársegéddé neveztek ki és mint ilyen az egyetemi tanítás körüli teendőkből, valamint báró *Eötvös* tudományos vizsgálataiban segédkezett; 1901-ben summa cum laude tette le a bölcsészeti doctori szigorlatot, miután kevéssel ezelőtt, 1900. évi november havában elnyerte a Semsey-ösztöndíjat és mint „Semsey-Fellow“ folytatólagosan vett részt báró *Eötvös* tudományos, különösen geophysikai kutatásaiban.

E geophysikai vizsgálatok eleintén laboratoriumban végeztettek és rövidebb tartamú mérések keretén belül a szabadban kipróbáltattak; 1902 óta pedig rendszeresen folynak, a mikor is a szabadban való mérések végzésére külön expeditiót szerveztek, a mely évről évre, különböző területeken folytatja működését. Mind e műveletekben *Pekár Dezső* élénken vett részt; egyszersmind ő vezette az évente több hónapon át a szabadban méréseket végző expeditiókat; továbbá a geophysikai vizsgálatok észleleti anyagának feldolgozásában és báró *Eötvös*nek e mérésekről megjelent értekezései és jelentései sajtó alá rendezésében segédkezett.

Tekintettel az *Eötvös*-féle mérések gyakorlati jelentőségére, 1915. évi november havában a pénzügyministerium bányakutatói osztályába magyar királyi állami főgeophysikussá neveztetett ki, egyszersmind szolgálatátelre továbbra is báró *Eötvös* mellé rendeltetett.

Nagyemlékü báró *Eötvös Loránd* halála után *Pekár Dezső* közreműködésével létesült és az ő vezetése alatt működik a pénzügyministerium keretében a báró *Eötvös Loránd*-féle Geophysikai Kutatások intézménye, a mely hazánkban különösen a földgáz, az olaj és a só felkutatása céljából nagyfontosságú méréseket végez. Mint e kutatások vezetőjét a m. kir. kormány 1919. évi november havában ministeri tanácsosi czímmel ruházta fel.

A pozsonyi tudományegyetem physikai tanszékére úgy a budapesti főiskolai tanárok bizottsága, valamint a pozsonyi orvostudományi kar egyhangúlag első helyen jelölte; ez állás betöltése azonban a cseh megszállás és az ezzel kapcsolatos zavaros viszonyok folytán elmaradt.

Dr. *Pekár Dezső* tudományos- és irodalmi működésének legfontosabb megnyilvánulásai:

1. Előadások.

A Matematikai és Physikai Társulatban, a Kir. m. Természettudományi Társulatban, a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletben, a Bányászati és Erdészeti Főiskolán és más egyesületekben Budapesten és vidéken (Aradon, Kecskeméten, Vácson, Selmeczbányán és Debreczenben) huszonnégy nagyobb, kísérleti bemutatásokkal kapcsolatos előadást tartott, a melyek közül a tudomány szempontjából említendők:

A rádiumról (első előadás e tárgyról hazánkban), 1904. — A Röntgen-sugarakról és a radiographiák plasticitásáról, 1907. — A báró *Eötvös Loránd*-féle geophysikai mérésekről. A Kecskemét környékén végzett geophysikai kutatásokról, 1913. — A Hortobágyon végzett geophysikai mérésekről, 1918. — Báró *Eötvös Loránd* emlékezete. A Matematikai és Physikai Társulat báró *Eötvös Loránd*-emlékünnepején, 1920.

2. Tudományos irodalmi dolgozatok.

Számos hazai és külföldi tudományos és gyakorlati ismertető folyóiratokban összesen nyolczvanöt közleményt írt; ezek közül a fontosabbak: a) Oldatok molekuláris felületi energiájáról (M. T. Akadémia Matematikai és Természettudományi Értesítője, XIX. kötet, 1901). — b) Über die molekulare Oberflächenenergie der Lösungen (Das Molekulargewicht des Schwefels, Zeitschrift für physikalische Chemie, 39. évfolyam, IV. kötet, 1902). — c) Beiträge zum Gesetze der Proportionalität von Trägheit und Gravität. E művel báró *Eötvös Loránd*, *Pekár Dezső* és *Fekete Jenő* együtt hárman a göttingeni egyetem *Benecke*-féle pályázatán a teljes díjat nyerték el. Nyomtatásban e mű mint ilyen nem jelent meg; de eredményei báró *Eötvös* későbbi közleményeiben részben láttak napvilágot. E mű bírálatát a Nachrichten von der Kgl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, geschäftliche Mitteilungen 1909. évfolyamának első füzeté közölte. — d) Kísérleti tanulmányok az *Eötvös*-féle gravitációs csavarási mérleg zavarairól (M. T. Akadémia Matematikai és Természettudományi Értesítője, XXXIII. kötet, 1915). — e) A báró *Eötvös Loránd*-féle geo-

physikai mérésekről (Bányászati és Kohászati Lapok 50. évfolyam, 2. kötet, 1917). — *f*) Bárá *Eötvös Loránd* élete és tudományos működése című cikksorozatban: III. Gravitációs mérések (Mathematikai és Physikai Lapok, 27. kötet, 1918). — *g*) Ugyane cikksorozatban, *Fekete Jenő*vel együtt: IV. A gravitatio és a tehetetlenség arányosságáról (Mathematikai és Physikai Lapok, 27. kötet, 1918). — *h*) Die geophysikalischen Messungen des Baron Roland Eötvös. — Das Gesetz der Proportionalität von Trägheit und Gravität. — Baron Roland Eötvös' wissenschaftliche Laufbahn. — Die Untersuchungen des Baron Roland Eötvös über Kapillarität. Négy cikk (Die Naturwissenschaften 7. kötet, 1919). — *i*) Bárá *Eötvös Loránd* emlékezete (Természettudományi Közölny, 52. kötet, 1920). — *j*) Földalatti vetődések kimutatása a torsiós ingával. Előterjesztve a M. T. Akadémia III. osztálya 1921. évi február hó 14-iki felolvasó ülésén. Ez értekezés szól a Magyar Általános Köszénbánya Részvénytársulat tokodi bányaterületén végzett geophysikai vizsgálatokról és az Eötvös-féle módszernek a vetődések felkutatására való alkalmazásáról.

Dr. *Pekár Dezső*nek a bárá Eötvös-féle kutatásokban való részvételéről és ezek észleleti anyagának feldolgozásában való közreműködéséről maga bárá Eötvös értekezéseiben több helyen igen elismerőleg nyilatkozott. Így az Internationale Erdmessung 1907. évi kiadványában írja: „Den grössten Teil dieser Arbeiten besorgte Herr Dr. D. Pekár, der mir seit Beginn dieser meiner Versuche hilfreich zur Seite stand“. Ugyancsak bárá *Eötvös*nek az volt a szándéka, hogy geophysikai vizsgálatainak tervbe vett részletes feldolgozásában a gravitációs fejezetet külön *Pekár* neve alatt közölje, továbbá, hogy őt a M. T. Akadémia tagjai sorába ajánlja; mindkét szándéka megvalósításában azonban időelőtti halála akadályozta meg.

Jelenleg *Pekár Dezső* főleg azokkal a geophysikai kérdésekkel foglalkozik, a melyek ama nagyjelentőségű mérésekkel kapcsolatosak, a melyeket már hivatásából kifolyólag is, mint a bárá *Eötvös Loránd*-féle geophysikai kutatások vezetője végeztet.

Ezekkel legbensőbb vonatkozásba jutott jelenleg egy országos jelentőségű kérdés. Ugyanis a most tervbevert nagyobb szabású hazai földgázutakban fontos szerep jutott a geophysikai vizsgálatoknak. Hiszen a megvizsgálandó területek legnagyobb része sík Alföld, a hol eddigelő egyedül csak a torsiós-inga nyújthat tudományosan biztos és használható adatokat a próbafúrások kellő telepítésére. Minde munkálatokban *Pekár* törekvése oda irányul, hogy bárá *Eötvös* módszerét és annak különféle alkalmazásait úgy tudományos, mint gyakorlati szempontból továbbfejleszse és hogy e téren a magyar tudomány vezető szerepét a kultúrvilág előtt továbbra is biztosítsa.

Meg vagyunk győződve, hogy Akadémiánk *Pekár Dezső*ben oly tudományosan és gyakorlatilag munkálkodó tagot fogna nyerni, a kinek tevékenységével az Akadémia azt a működését is derekasan fogja

folytathatni, a melyet elhunyt nagynevű tagtársunk, báró *Eötvös Loránd* oly szerencsésen megindított s melylyel oly fényes sikereket ért el.

Budapesten, 1921. évi február hó 8. napján.

Fröhlich Izidor r. t.

Tangl Károly r. t.

XXI.

ZELOVICH KORNÉL műegyetemi tanárt, hazánk technikai karának egyik kiválóságát, mint a vasútépítéstannak és hidépítéstannak jeles és sikeres művelőjét, a III. osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Zelovich Kornél nemesak a közszolgálatban — előbb mint vasúti és hajózási főfelügyelő, később mint a magyar államvasutak helyettes igazgatója — fejtett ki általánosan elismert gyakorlati működést, hanem ezenfelül vasút- és hidépítéstani, közgazdasági és technikatörténeti kérdésekre vonatkozó negyedszázados jeles és magas színvonalú irodalmi — és kiváló tanári — működésével is nagy érdemeket szerzett. Számos értekezése közül különösen kiemeljük „A vasúti vashidakban megengedhető igénybevétel” című alapvető tanulmányát, a melyet a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1907-ben Hollán-jutalmával tüntetett ki. Mint a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet főtitkára és később alelnöke a Mérnök-Egylet Heti Értesítőjét éveken át szerkesztette, a mérnökegyleti közlöny út-, vasút- és hidépítéstani rovatának pedig évtizedeken át volt vezetője és mint ilyen számos értékes czikkkel gazdagította hazai technikai irodalmunkat.

Hivatalos kiküldetésekben több ízben volt alkalma Németország, Ausztria és Anglia fontosabb vasúti berendezéseivel és hidszerkezeteivel megismerkedni. Egyik ilyen utazása alkalmával sikerült neki Angliában a budapesti Széchenyi-lánczhíd építésével kapcsolatos technikai adatokat felkutatni és ezzel egy a lánczhíd szerkezetére vonatkozó, hosszú időn át vitás kérdést eldönteni. Ezt az anyagot a Magyar Tudományos Akadémia megbízásában készülő, a Széchenyi-lánczhíd történetét tárgyaló művében fölhasználta.

Zelovich Kornél széles látókörű és alapos ismerője az európai és különösen a hazai közlékedésügynek, valamint hazánk közgazdasági viszonyainak, a ki gazdag tapasztalatokkal és mély tudással rendelkezik. A ma romokban heverő gazdaságunk fölépítésének irányításában Akadémiánk is fontos szerepre van hivatva. Ezirányú adatainak teljesítésében értékes munkaeőre tesz szert, midőn Zelovich Kornélt tagjainak sorába fölveszi, a kinek megválasztását benső meggyőződésünk szerint a legmelegebben ajánljuk.

Zelovich irodalmi működése :

Értekezései : 1. A középítési vasszerkezetek ellenőrzéséről. 1896. (Megjelent az I. magyar országos technikus congressus irataiban.

1896.) — 2. A budapesti lánchíd. (Különlenyomat a Magyar Mérnök és Építész-Egylet Heti Értesítőjének 1899. évi nov. 19-iki számából. A lánchíd ötvenéves jubileumán tartott előadás.) — 3. A technikus nevelésről. 1902. (Megjelent a II. magyar országos technikus congressus irataiban 1902.) — 4. A Maderspach- és Hoffmann-féle íven függő hidak. (M. M. és É.-E. közlönye 1903; adalék a Széchenyi-lánchíd történetéhez.) — 5. A vasúti vashidakban megengedhető igénybevétel. 1907. (Különlenyomat a M. M. és É.-E. Közlönyének 1907. évfolyamából. A Hollán pályadíjjal jutalmazott mű.) — 6. A technikai munka jelentőségéről. Budapest, 1907. — 7. Nagy vasutak gazdaságos üzeme. Budapest, 1912. (Különlenyomat a M. M. és É. E. Közlönyéből.) — 8. A vasút. Budapest, 1914. (Megjelent a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet technikai ismertető előadásaiban 1914.) — 9. Előterjesztés a mérnöki tudományok második és harmadik egyeteme tárgyában. 1918. (Megjelent a Felső Oktatási Egyesület kiadásában 1918.) — 10. A mérnökök érvényesüléséről. 1920. (Megjelent a Technikus folyóirat 1920/21. évfolyamában.) — 11. Csonka Magyarország vasúthálózata. 1920. (Megjelent a Közlekedésügyi Szemle 1920. évfolyamában.)

Ismeretterjesztő tárczacikkei. 1. Vasúti hidak teherbírása. (Budapesti Hirlap 1901 okt. 13.) — 2. Az Erzsébet-híd. (U. o. 1903. okt. 10.) — 3. Vásárhelyi Pál. (Az Újság. 1905. okt. 22.) — 4. Széchenyi-lánchíd. (Budapesti Hirlap 1915. nov. 26.)

Könyvei: 1. Jelentés a vasúti hidak méretezése, forgalomba helyezése és időszakos vizsgálata tárgyában. 1903. (144 quart nyomtatott oldal, 76 szövegábrával, 10 táblával és 23 táblázattal.) — 2. A vasúti felépítmény. 1909. (A közlekedési szakkönyvtár 11-ik könyve. 102 oldal, 100 ábrával.) — 3. A vasúti felépítmény. Budapest, 1918. (88 oldal, 133 ábra.) — 4. A vasúti üzem. Budapest, 1918. (177 oldal, 49 ábra.) — 5. Vágánykapcsolások és vasúti állomások. Budapest, 1919. (239 oldal, 195 ábra.)

Sajtó alatt van: *Széchenyi és a magyar mérnöki alkotások* című műve. (A műegyetemi ifjúság kérelmére részben előadta a Hungária bajtársi szövetség ezidei közgyűlésén 1921 febr. 11-én.)

Megbízásai: A Magyar Tudományos Akadémia 1916-ban megbízta a *Széchenyi-lánchíd történetének* megírásával.

Az összegyűjtött — részben Angliából származó — nagy anyag feldolgozás alatt van.

A kir. József-műegyetem tanácsa 1918-ban megbízta a *Műegyetem történetének* megírásával, kapcsolatban a Műegyetem 50 éves jubileumával.

Ebben az esztendőben előreláthatólag elkészül vele.

Szily Kálmán t. t.
Rados Gusztáv r. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK :

XXII.

Dr. HUTYRA FERENCZ levelező tagot, a budapesti állatorvosi főiskola rektorát és tudományegyetemi rk. tanárt, a III. osztály B) alosztályába rendes tagnak ajánljuk.

Közel negyedfél évtizedre terjedő szakmunkássága alatt Hutýra Ferencz szakadatlanul élénk tevékenységének javarészt a magyar tudományosság szolgálatának szentelte a szó legszebb és legbővebb értelmében. Még mielőtt a jelenlegi állatorvosi főiskola élére állott volna, nemes ambíciójával, lelkesedéssel és az ő kiváló munkarejével felkarolta annak ügyét s a tudományegyetemen fényesen megalapozott tudásával és készülségével czélul tűzte ki magának, hogy hazánknak ezt az egyetlen állatorvosi iskoláját és vele közvetve az állatorvosi rendet és az ország állategészségügyét arra a színvonalra emelje, a mely azt méltán megilleti és a melyre a külföldön már jóval előbb emelkedett. A tanulóifjúság számára írt tankönyvek, az állategészségügyi évkönyvek, honi és külföldi szaklapokban megjelent közleményei nagy száma tanúskodik a nagy munkásságról, a melyet Hutýra e czél szolgálatában kifejtett. Tudományos működése és szellemi irányítása nagy kihatással volt az állatorvostudományok fellendülésére hazánkban és hogy a később főiskolává szervezett tanintézet a legjobb hírnevűek sorába emelkedett, abban az érdem oroszlánrésze Hutýrának jut és pedig tudományos működésének nem kevésbbé, mint szervezőképességének.

Hutýra szakmájában lankadatlanul dolgozik; a mióta Akadémiánk őt 1910-ben levelező* tagjává választotta, — bel- és külföldi szakművek szerkesztésében való közreműködésétől eltekintve — számos tudományos közleménye jelent meg a fertőzőes betegségek és az immunitás terén, a melyet részben maga, részben tanítványival, mint munkatársaival írt. Ezek közül különös elismerésre tarthatnak számot a keleti marhavész ismertetéséről németül is megjelent és kitűnő ábrákkal megvilágított műve, nemkülönben a sertéspesztisre és az ellene való védekezésre irányuló, több bel- és külföldi közleményben ismertetett vizsgálatai, a melyeknek nagy gyakorlati jelentőségük is van.

Legismertebbé tette Hutýra nevét a Marek Józseffel együtt megírt „A házi állatok kór- és gyógytana“ czimű terjedelmes kézikönyv, a melynek első, a fertőző betegségeket tárgyaló része az ő műve és a melynek legújabb, 5. német kiadását Akadémiánk III. osztályának 1920 folyamán be is mutatta. Hogy ezzel a magyar tudományművelésnek mennyire vált becsületére, az kitűnik a külföldi kritikából is, a mely e könyvet a maga nemében legjobbnak

ítéli, de még inkább abból, hogy már előbbi kiadásait lefordították olasz, angol, orosz nyelvre.

Hutýra intenzív és értékes munkássága a külföldön abban is talált megfelelő méltánylást, hogy több tudományos társulat tagjává választotta, így az Académie de Médecine de Belgique, a francia Société Centrale de Médecine Vétérinaire, a turini Accademia d'Agricoltura, a londoni Royal College of Veterinary Surgeons stb.

Az előadottakkal eléggé megokoltnak látjuk, hogy Hutýra Ferencz levelező tagot a tekintetes M. Tud. Akadémiának rendes taggá leendő megválasztásra a legmelegebben ajánljuk.

Budapesten, 1921. február havában.

Horváth Géza r. t.
Preiszig Hugó l. t.

XXIII.

ZIMÁNYI KÁROLY levelező tagot, a Magyar Nemzeti Múzeum Ásványtárának osztályigazgatóját tisztelettel rendes tagnak ajánljuk.

Zimányi Károly már eddig is egy munkában eltöltött és érdekekben gazdag pályára tekinthet vissza. Krenner József halála óta a magyar mineralogusoknak a nestora és Magyarország ásványvilágának a legjobb ismerője. Neve a külföldi irodalomban annyira közzismert, hogy vizsgálatainak eredményeit nemcsak a legelőkelőbb és nagyobb kézikönyvekben idézik lépten-nyomon, hanem még a kisebb tankönyvek is felsorolják, mert adatai fontosság és megbízhatóság tekintetében minden kétségen kívül állanak. Akadémiánktól kitüntetett és kiadásában megjelent műve, mely a közetalkotó ásványok fénytani állandóit tárgyalja, maradandó becsű forrásmunka.

Zimányi az ásványtannak minden ágában egyformán járatos, elsősorban azonban mégis kristálytani és kristályoptikai vizsgálatokkal foglalkozott, továbbá különösen Magyarország ásványelőfordulási viszonyait tanulmányozta.

Nagy munkásságát, melyet levelező taggá történt megválasztásáig kifejtett, itt nem óhajtjuk újra méltatni, hiszen azt a nálunk hivatottabb néhai Krenner József annak idején már kellőképpen megbíráta. Azóta azonban, mint a lenti összeállításból látható, Zimányi valóban nagy és érdemes munkásságot fejtett ki.

Akadémiai székfoglaló értekezése, mely az alsósajói cinnabaritról szól, az ásványfaj kristálytani és optikai vizsgálatának mesterei leírását nyújtja, a megállapított állandókat az egész világirodalom átvette.

A Szepes—Gömöri Érczhegység ásványvilágának a helyszínen végzett kutatásairól számos újabb értekezése szól; különösen ki kell emelni a gömörmezei Vashegyen végzett vizsgálatait, melyek egy új ásványfaj, a Vashegyi felismerésére vezettek.

Egy másik nagyobbszabású munkája a kakukhegyi hámatit kristályalakjainak bonyolódott ikerösszenövéseivel foglalkozik és a magyar mineralogiai irodalomnak egyik legkiválóbb alkotása.

Évek óta foglalkozik a magyarországi pyritek kristálytani vizsgálatával, melyet az Akadémia megbízásából végez; e tárgykörből a „Math. Term.-tud. Értesítő”-ben már több értekezése jelent meg, míg az összes eredmények egy nagyobb monographia alakjában fognak napvilágot látni.

Alant felsorolt egyéb munkái különféle magyarországi és külföldi ásványelőfordulásokra vonatkoznak, melyek közül főképp a brazíliai phenakitra vonatkozó vizsgálatok érdemelnek külön említést.

Zimányi Károlyban az Akadémia kiváló munkást nyert és rendes taggá való megválasztatása nemcsak a mult érdemeit jutalmazná, hanem egy, még munkaképessége teljességében levő kutatót további kutatásra buzdítana.

Zimányi Károly újabb tudományos munkái:

1. Az alsósajói cinnabarit kristálytani vizsgálata és az almadéni cinnabarit fénytörése. (Székfoglaló értekezés.) Mathem. és Természettud. Értesítő 1905. XXIII. köt. Ugyanaz németül: Zeitschrift für Kristallogr. und Mineral. 1906. XLI. Bd. — 2. Adatok Gömör és Abauj-Torna vármegyék ásványtani ismeretéhez. Földtani Közlöny 1905. XXXV. köt. — 3. Két gömörvármegyei barytról. Annales Mus. Nat. Hungar. 1907. V. köt. Ugyanaz németül: Zeitschrift für Kristallogr. und Mineral. 1907. XLIV. Bd. — 4. Egy aluminiumphosphát Vashegyről, Gömör vármegyében. Mathem. és Természettud. Értesítő 1908. XXVI. köt. Ugyanez németül: Mathem. und naturwissensch. Berichte aus Ungarn 1907. XXV. Bd. — 5. Baryt orientált továbbnövessel Sajóházáról. Földtani Közlöny 1909. XXXIX. köt. — 6. Vashegyit, egy új bázisos aluminiumhydrophosphat Gömör vármegyéből. Mathem. és Természettud. Értesítő 1909. XXVII. köt. Ugyanez németül: Zeitschrift für Kristallogr. und Mineralog. 1909. XLVII. Bd. — 7. Phenakit Braziliából. Annales Mus. Nat. Hungar. 1909. VII. köt. Ugyanez németül: Zeitschrift für Kristallogr. und Mineralogie 1909. XLVII. Bd. — 8. Néhány adat a dognácskai pyrit kristálytani ismeretéhez. Földtani Közlöny 1910. XL. köt. Ugyanez kivonatban: Akadémiai Értesítő 1910. 245. füzet. — 9. Pyrit Sajóházáról. Mathem. és Természettud. Értesítő 1910. XXVIII. köt. Ugyanez németül: Zeitschrift für Kristallogr. und Mineral. 1910. XLVIII. Bd. — 10. A rutil új előfordulása hazánkban. Földtani Közlöny 1910. XL. köt. — 11. Újabb adatok a nagybányai pyrrargyrit kristálytani ismeretéhez. Annales Mus. Nat. Hungar. 1911. IX. köt. — 12. A dognácskai „Négy. Evangelista”-bánya pyritjéről. Földtani Közlöny 1911. XLI. köt. — 13. Hámatit az Aranyi hegyről és Déváról. Annales Mus. Nat. Hungar. 1912. X. köt. Ugyanez németül: Zeitschrift für Kristall. u. Miner. 1912. LI. Bd. — 14. Új alakok a pyriten és

ennek összes alakjai. Földt. Közl. 1912. XLII. köt. — 15. Pyrit Colorádóból. Annales Mus. Nat. Hung. 1912. X. köt. Ugyanez németül: Zeitschrift für Kristallogr. u. Mineralog. 1912. LI. Bd. — 16. Ásványtani közlemények. Annales Mus. Nat. Hung. 1912. XI. köt. Ugyanez németül: Zeitschrift für Kristall. u. Miner. 1913. LIII. Bd. — 17. Hämatit a Kakukhegyről. Földt. Közl. 1913. XLIII. köt. Ugyanez rövid kivonatban németül: Zentralblatt für Mineralog. etc. 1908. — 18. Arsenopyrit és bournonit Rozsnyóról Mathem. és Természettud. Értesítő 1914. XXXII. köt. Ugyanez németül: Zeitschrift für Kristall. und Mineralogie. 1915. LIV. Bd. — 19. Adatok Rozsnyó ásványainak ismeretéhez. Annales Musei Nat. Hungar. 1915. XIII. köt. — 20. A Szepes—Gömöri Érczhegység néhány kristályodott pyritjéről. Mathem. és Természettud. Értesítő 1918. XXXVI. köt. — 21. Természettud. és kristályodott hämatit Gömör vármegyéből. Mathem. és Természettud. Értesítő 1920. XXXVII. köt.

Schafarzik Ferencz r. t.

Mauritz Béla l. t.

Pálfy Mórócz l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

XXIV.

Dr. GELEI JÓZSEFet, a kolozsvári unitárius főgymnasium rendes tanárát s a kolozsvári egyetem magántanárát, az Akadémia III. osztályának B) alosztályába levelező tagul ajánlom.

Gelei József, miként már két évvel ezelőtt előterjesztett javaslatomban kifejtettem, vérbeli tudós, a ki a tudományt nem a cél elérésére szolgáló eszközként, hanem önmagáért műveli.

Már korábbi dolgozataival is, de különösen a *Dendrocoelum lacteum* szövettanáról írt s az Akadémia kiadásában 1912-ben megjelent nagy munkájával, sok babért szerzett a magyar tudományosságnak.

A Matematikai és Természettudományi Bizottság csak néhány héttel ezelőtt jelentette meg Geleinek egy másik nagy munkáját (A chromosomák hosszanti párosodásáról), mely tárgyában és feldolgozása módjában is elsőrendű tudományos terméknek minősítendő.

A szerző ezen csodálatosan finom, nehéz kivitelű s az élettudomány alapigazságainak szempontjából fölötte értékes vizsgálataival egy csapásra a legérdemesebb buvárok sorába emelkedett, miért is bizvást remélem, hogy Akadémiánk sem fogja tőle megtagadni a díszet, mely a mi szerencsétlen viszonyaink közt az odaadó buvárokódásnak úgy is egyedüli jutalma.

Méhely Lajos r. t.

XXV.

Dr. GORKA SÁNDOR budapesti tudományegyetemi magántanárt, a pozsonyi Erzsébet-tudományegyetem orvosi karán a biológia megbízott előadóját s a kir. magy. Természettudományi Társulat első titkárát a III. osztály B) osztályába levelező tagnak melegen ajánlom.

Gorka Sándor immár két évtized óta teljesen elismerésre méltó, eredményes munkásságot folytat a biológiai tudományok, nevezetesen a zoologia terén.

Önálló kutatásokon alapuló munkái közül különösen kiemelendők a bogarak táplálécsövének és Malpighi-edényeinek alak- és élettani viszonyairól szóló dolgozatai; az előbbi 1901-ben mint bölcsészeti doctori dissertatio, az utóbbi 1913-ban Akadémiánk Mathematikai és Természettudományi Közleményeiben jelent meg.

Épp oly értékesek és figyelemreméltók a hazai édesvízi kagylók kopoltyújának és szájtitorlájának élettani szerepére vonatkozó physiologiai-chemiai vizsgálatai. E vizsgálataiból kiderült, hogy a kopoltyú nyálkás váladékában emésztő enzymák vannak, a szájtitorla váladéka pedig azonfelül még egy fehérjét oldó enzymát is tartalmaz, és hogy a kagylók kopoltyújának és szájtitorlájának jelentős szerepe van a táplálék felszívásában. Élettanilag nagyon fontos továbbá az a vizsgálati eredmény, hogy a kagylók, ha oldható zsírsavakból álló zsírsavak rendelkezésükre, kopoltyúik segítségével synthetikus úton neutrális zsírt tudnak készíteni. (Állattani Közlemények, 1916.)

Némileg rokon természetű egy korábbi dolgozata az ehető csiga nyálmirigyéről, a melyben tüzetes adatokkal bővítette ki a nyálmirigy váladékának chemiai összetételéről és élettani szerepéről szóló ismereteinket. (Állattani Közlemények, 1904.)

Már ezekből a dolgozatokból is kitűnik, hogy Gorka Sándor tudományos munkásságának súlypontja a physiologiai-chemiai irányra esik, tehát oly irányra, melyet hazai zoologusaink eddig alig méltattak figyelemre. Idevágó dolgozatai mind szerzőjük alapos tudását, éles megfigyelő tehetségét és gondos lelkiismeretességét dicsérik; ennek köszönhető, hogy azoknak tudományos eredményeit és megállapításait azóta már a külföldi szakirodalom is átvette.

Önálló tudományos munkássága mellett nem csekélyebb, sőt talán még sokkal nagyobb mértékű tevékenységet fejt ki Gorka Sándor a tudományos ismeretek terjesztése körül. Két évtized óta működik már a budapesti tudományegyetemen, a hol az állattani tanszékénél előbb mint tanársegéd, majd mint adjunktus és mint a rendszertani és gyógyszerészeti állattan helyettes tanára volt alkalmazva, 1913 óta pedig mint magántanár működik.

A főiskolai oktatással azonban még nem merültek ki Gorka Sándornak azok a bokros érdemei, melyeket magának hazánkban a természettudományok terjesztése és népszerűsítése körül szerzett.

Mint avatott író és széles látókörű természettudós nemcsak maga százakra menő kisebb-nagyobb népszerű dolgozatával járult hozzá a természettudományi ismeretek terjesztéséhez, hanem mint a kir. magy. Természettudományi Társulatnak 1906 óta másodtitkára, 1914 óta első titkára és kiadványainak szerkesztője odaadó buzgalommal, nagy tudással és kiváló rátermettséggel szolgálta és szolgálja a magyar közművelődés ügyét és legnagyobb hazai tudományos társulatunk adminisztratív érdekeit.

Páratlan szervező tehetségével és gyakorlati érzékével ott találjuk őt azonkívül a legtöbb oly társadalmi, irodalmi és tudományos mozgalomban, mely hazánkban a természettudományi ismeretek terjesztését és népszerűsítését van hivatva előmozdítani.

Az a sokoldalú, fáradhatatlan és eredményes munkásság, melyet Gorka Sándor nemcsak a szakirodalom és a felsőbb oktatás, hanem a tudományos ismeretek népszerűsítése terén már eddig is kifejtett, bizonyára méltán megérdemli a M. T. Akadémia elismerését. Ebbeli érdemei alapján Méhelő Lajos tagtársunk már 1918-ban ajánlotta őt a levelező tagságra, de minthogy a III. osztály abban az évben a tagválasztástól egyáltalán elállott, akkor valamennyi jelöltünk választása s köztük az övé is elmaradt. Most megújítom a három év előtti ajánlatot, arra kérve a tekintetes Akadémiát, hogy Gorka Sándort levelező tagjainak sorába iktatni méltóztassék.

Horváth Géza r. t.

XXVI.

Dr. GYÖRFFY ISTVÁN kolozsvári tudományegyetemi ny. r. tanárt levelező tagul ajánljuk. Györffy István született 1880. évben Hidasnémetin, Abauj-Torna vármegyében. Az elemi iskolát Felső-Mérán és Turkevén, a középiskolát Sárospatakon és Aradon járta; egyetemi tanulmányait a kolozsvári egyetem math.-természettudományi karán végezte 1899—1904. években. Ugyanott szerezte meg a középiskolai tanári (1907) és a bölcsészettudori oklevelet (1904). Már az 1900—1904. években a kolozsvári egyetemen demonstrator, majd tanársegéd volt a növénytan tanszék mellett. 1904—1914-ig a makói, majd a löcsei középiskolán volt alkalmazva, 1913-ban a kolozsvári egyetemen magántanári képeztést nyert „a magasabbrendű virágtalan növények alak-, alkot- és rendszertana, különös tekintettel a magyar irodalom mohafiórájára“ tárgykörből, végül 1914-ben a kolozsvári tudományegyetemhez az általános növénytan nyilv. r. tanárává neveztetett ki, a honnan az oláhoktól 1919 november 8-án kiutasított, ugyanakkor a budapesti egyetem a mohászat magántanárává avatta.

Röviden vázolt eddigi pályája folyamán már egyetemi hallgató korában kitűnt a botanikai tudományban való elmélyedése által. Egyetemi tanulmányainak alaposága és különösen az általános ter-

mészettudományi alapelvekben való jártassága még azokban a dolgozatokban is kitűnik, a melyek a szorosabb értelemben vett floristika körében mozognak.

Győrffy már hallgató kora óta mind máig fáradhatatlan gyűjtő és gyűjtése eredményeinek lelkiismeretes feldolgozója. Ebbeli munkálkodása körében kiterjedt figyelme még a népies növénynevekre, a népies gyógyszerekre és a növényteratológiára is. Tanulmányai folyamán azonban mindinkább előtérbe lép a szövettani irány, a melylyel a virágos növényekre is kiterjeszkedik. Első közlései a mohok termőhelye felsorolására vonatkoznak, majd kiterjed figyelme mindinkább a mohok oekológiai tényezőinek az értékelésére, végül ezzel kapcsolatosan a mohok szövettani viszonyainak kialakulására, az okok keresésére és kutatására és ily módon jut el a modern bryologus álláspontjára.

Tudományos munkálkodásának ez a fejlődésmenete kifejezést nyer irodalmi munkálkodásában is. Első dolgozatai florisztikai közlések, ezekkel és a későbbiekkel kapcsolatban hazánk különösen mohafórájának ismeretét munkálkodása húsz éve alatt igen értékes adatokkal gyarapította főleg a Magas-Tátrából, a hol mint szenvedélyes alpinista sok olyan helyen gyűjtött, a hová kevésbé járatos hegymászó alig juthat el. Későbbi közlései már a mohok szöveti és oekológiai viszonyaira is kiterjeszkednek, végül ezek betetőzéséül fordul a mohok egyes rendszertani csoportjainak monographikus feldolgozásához.

Mellözve majd kétszázra terjedő közlésének felsorolását, k emelem a Magas-Tátra és Erdély flórájára vonatkozó néhány fontosabb közleményét:

Bryológiai adatok a Magas-Tátra flórájához. I—XIII. közlemény (Magyar Botanikai Lapok 1905—1919. évf.). — Bryológiai adatok az erdélyi flóraterrület ismeretéhez (Magyar Botanikai Lapok, III. 1904. — Az erdélyföldi *Pohlia carnea*-ról (Magyar Botanikai Lapok, 1910. IX.).

A szövettani vizsgálatokkal kapcsolatos irodalmi közlései közül fontosabbak: Über die vergleichenden anatomischen Verhältnisse von *Physcomitrella patens* etc. (Hedwigia, XLVII.). — Beiträge zur Histologie einiger interessanteren exot. Moose. (Annal. du Jard. Botan. de Buitenzorg, XIV. 1915). — *Molendoa tenuinervis* in America arctica (The Bryologist, XV. 1912).

Végül pedig rámutatok mint monographikus munkálkodásának bizonyítékául arra, hogy hathatósan közreműködött a Grimmiaceae, Funariaceae család megírásában (Loeske: Die Laubmoose Europas, I—II. kötet, Berlin, a melynek munkatársa), továbbá az „Iconographia Bryologica universalis“ munkálataiban, de legszebb bizonyítéka ennek a *Molendoa* genusz monographiája, a melyet Akadémiánkban a közel-múltban mutatott be.

Lelkiismeretes és eredményes munkásságának kiváló bizonyítéka, hogy florisztikai adataira a legjelesebb külföldi bryologusok (Mönkemeyer, Casares-Gil, Brotherus, Ewans, Müller) hivatkoznak, de szövettani eredményei is figyelmet keltettek és tekintélyes írók is hivatkoznak rá (Loeske, Goebel).

Különben közleményei nemcsak a magyar szaklapokban, de a külföldi szaklapokban is megjelentek (Hedwigia, Bryologische Zeitschrift, Revue Bryologique, Archiv für Botanik, The Bryologist, Annales du Jardin Botanique de Buitenzorg stb.). Ezeknek alapján jutott nemcsak európai, de más földrészbeli szaktársaival is összeköttetésbe, a mi komoly és értékes munkálkodásának elismerését is jelenti.

Mindezek kellőképen igazolják, hogy Győrffy István komoly munkálkodású szakember, a ki már eddig is szaktudományában jelentős eredményt érve el, a magyar tudomány értékes munkása és a ki fáradhatlan kutatásaival és szaktudományában követett új irányával a szakbeli tudományos körök elismerését kivívta. Mindezekkel azonban méltán érdemessé tette magát arra, hogy Akadémiánk is tagjai közé sorozza. Az ő további munkásságától még sok szép, jó eredményt várhatunk, a melylyel Akadémiánk java gyarapodását is öregbíteni fogja.

Ebben a meggyőződésben Akadémiánk levelező tagjául való megválasztását melegen ajánljuk.

Budapest, 1921 február 25.

Mágocsy-Dietz Sándor r. t.
Tuzson János l. t.

XXVII.

Dr. LECHNER KÁROLYt, a kolozsvári egyetem nyilvános rendes tanárát, a III. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Dr. Lechner Károly született 1850 márczius 21-én Budapesten, ugyanott végezte a középiskolákat, egyetemi tanulmányait és nyert 1873—74-ben orvos-, sebészdoktori, majd szülész-, szemész-mesteri oklevelet. 1874-től 3 éven át az egyik budapesti belgyógyászati klinikán volt tanársegéd, majd az elme- és idegyógyászattal kezdett foglalkozni s utazási ösztöndíjjal külföldön folytatott tanulmányokat, Meynert, Westphal és Lazarus mellett, már ekkor is különös figyelmet fordítva a pszichológiára. 1883-ban az angyalföldi állami elme-gyógyintézet igazgató-főorvosa lett, 1889 július havában pedig a kolozsvári tudományegyetemen az elmekörtan és a törvényszéki lélektan nyilvános rendes tanárává neveztetett ki s ezen minőségben mű-

ködött ott egészen 1919 őszéig, a mikor számos tanártársával együtt a románok által kiutasított; azóta Budapesten tart előadásokat, mint az ideiglenesen itt meglepedett kolozsvári egyetem tanára. A kolozsvári orvosi fakultásnak már több ízben volt dékánja s jelenleg is ő látja el ott a dékáni teendőket; az 1897—98. tanévben a kolozsvári egyetem rektora volt.

Ez, külsőségeiben vázolja, Lechner Károly eddigi életpályája, a mely közelebről tekintve szokatlanul gazdagnak mutatkozik erkölcsi sikereiben. Ezen sikerek egyik legfőbb forrása Lechner Károlynak 1872-ben megkezdett s azóta lankadatlanul tartó tudományos működésében rejlik. Irodalmi munkásságának igen jelentékeny méreteiről a következő összeállítás nyújt legjobb fogalmat.

Dr. Lechner Károly irodalmi működése:

1. Az éhségről. Fővárosi Lapok. 1872. — 2. Érzékeink. U. o. 1872. — 3. A magán- és közegészségügy s a betegségek megelőzésének módjai. Fordítás angolból H. I. Bowditch után. Közegészségügyi Lapok. 1875. — 4. Dr. Belky János törvényszéki orvostanának ismertetése. Orvosi Hetilap. 1880. — 5. Zur Pathogenese der Gehirnblutungen derluetischen Frühformen. Jahrbücher für Psychiatrie. 1881. — 6. A bujakórosak álmatlansága és annak okai. Orvosi Hetilap. 1881. — 7. A központi idegrendszer bujakórtana. Orvosi Szemle. 1881. — 8. A szellemi életünk fejlődésorában felmerülő hiányok és azok okai. Magyar Philosophiai Szemle. 1882. — 9. A téboly agytáplálkozási zavarainak lokalisatiója. Orvosi Hetilap. 1882. Előadás a budapesti kir. Orvosegyesületben. — 10. Zur Lokalisationsfrage der Ernährungsstörungen bei der Verrücktheit. Kézirat. 1882. — 11. E. Jankovszky: Phänomenologie und Metaphysik der abnormen Sinnesbilder. Ismertetés. Magyar Philosophiai Szemle. 1883. — 12. Jankovszky: Psychische Studien. Ismertetés. U. o. 1884. — 13. A kéreg gátlásról. Orvosi Hetilap. 1884. Pester Mediz. Chir. Presse. 1884. — 14. Az érzéki észrevevés elemi alkotásai. Psychophysikai kísérleti tanulmány. M. Philosophiai Szemle. 1884. — 15. Az álomról. Természettudományi Közlöny. 1884. — 16. Beiträge zur Lokalisation der Halluzinationen. Pester Mediz. Chir. Presse. 1884. — 17. Adatok a hallucinációk lokalisatiójához. Kísérleti tanulmány. Orvosi Hetilap. 1885. Előadás a budapesti kir. Orvosegyesületben. — 18., 19., 20., 21. A budapest-angyalföldi elmebeteg-ápoloda évi jelentése 1885, 1886, 1887 és 1888-ról. Könyvatos kiadás, statisztikai táblázatokkal. — 22. Téboldyákban levő elmebetegek statisztikája. Gyógyászat. 1886. Javaslát. Előadás a budapesti kir. Orvosegyesületben. — 23. Az érzéki észrevevés némely rendellenességeiről. Orvosi Hetilap. 1888. Előadás u. o. — 24. Über die Anomalien der Sinneswahrnehmung. Pester Med. Chir. Presse. 1888. — 25. A kedély neveléséről. Gyógyászat. 1888. — 26. A kedély neveléséről. Egészség. 1889. Előadás a Közegészségi Egyesületben. — 27. Dr. Salgó Jakab elmekórtaná-

nak bíráló ismertetése. Gyógyászat. 1890. — 28. Az izom-munka szerepköre értelmi működéseinkben, tekintettel a testgyakorlásra. U. o. 1890. Előadás a nagyváradi természetudományi vándorgyűlésen. — 29. Az izommunka szerepe értelmi képességeink kifejlődésében. Orvostermészettudományi Értesítő. 1891. — 30. A testgyakorlás befolyása szellemi működéseinkre. Egészség. 1891. Előadás a Közegészségi Egyesületben. — 31. Über den Einfluss der Muskelarbeit auf die Geistesthätigkeiten. Erdélyi Term.-tud. Értesítő. 1891. — 32. Adalék az általános neurosisok alapján kifejlődő kóralakok ismeretéhez. Magyar Orvosi Archivum. 1891. — 33. Beiträge zur Kenntniss der allgemeinen Neurosen. Ung. Archiv für Medizin. 1891. — 34. A psyche materiális alapja. Orvosi Hetilap. 1892. — 35. A tudatosság ténye szellemi életünk eseményeiben. Psychophysiológus tanulmány. Athenaeum. 1892. — 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42. Kétes elmeállapotok. Sorozatos előadások a gyakorló jogászok és bírák fölszólítására. 1893. Kéziratok. — 43. Dr. Konrád Jenő elmekörtanának bíráló ismertetése. Gyógyászat. 1895. — 44. Dr. babarcai Schwartzter Ottó közigazgatási elmekörtanának bíráló ismertetése. Gyógyászat. 1896. — 45. Az egyetem és a társadalom. Országos Tanügyi Congressus Napló. 1897. Előadás a Congressuson. — 46. Az egyetem „Én“-jéről. Rektori beszéd. Orvosi Hetilap. 1897. Kolozsvári Egyetem Almanachja. 1897—98. — 47., 48., 49., 50., 51. Wahn und Sinnes-tauschung. Nagyobb tanulmány. Kézirat. 1898. — 52. Cephalographe. Courte Description de l'appareil exposé à l'exposition universelle de 1900 à Paris. 1900. — 53. Psychomechanikai törekvések az elme-gyógyászatban. Magyar elmeorvosok országos értekezletének munkálatai. 1900. Előadás az értekezleten. — 54. Psychomechanische Bestrebungen auf dem Gebiete der Psychiatrie. Halle. Markold. 1901. — 55. Az elmebetegségek gyógyításának újabb elvei. A magyar elmeorvosok 1902. évi értekezletének munkálatai. Előadás az értekezleten. — 56. Az idegesség az iskolában. Magyar Paedagogia. 1903. Előadás a Kolozsvári Tanári Körben. — 57. A kolozsvári m. kir. F. J. Tudományegyetem ideg- és elme-gyógyászati klinikája. Ismertetés. A magy. orvosok és természetvizsgálók XXXII-ik vándorgyűlésének emlékkönyve. 1903. — 58. A psychopathológiás irány a gyógyászatban. Orvosi Hetilap. 1903. Megnyitó előadás u. o. — 59. A reflextypusokról. Psychophysiológiai megjegyzések. Orvostermészettudom. Ért. 1903. — 60. A psychopathologia a gyógyászatban. Gyógyászat. 1903. — 61. Az iskolai idegesség. Magyar Pestalozzi. 1904. — 62. Kísérleti lélektani előadások gyakorlatokkal. Előadások sorozata. Könyvatos füzetek. 1904. — 63. Az évfáradó vizsgálatokról. Magyar Pestalozzi. 1904. — 64. A lelki nyugalom és üdülés betegségei. Kézirat. 1905. — 65. A lelki munka és fáradás betegségei. Kézirat. 1905. — 66. A lelki evolúció és involúció betegségei. Kézirat. 1905. — 67. A reflex az élnyelvek kifejlődésében. Nyelvészeti tanulmányok. 1905. — 68. A

középiskola küzdelme az alkohol ellen. Országos Középiskolai Tanár-egyesület Közlönye. 1906. Előadás az egyesületben. — 69. Az álmatlanságról. Purjesz-émlékkönyv. 1906. — 70. Az agyvelő és az idegrendszer boncztana. Tanulmány a Magyar Philosophiai Lexikon számára. 1906. — 71. Az agyvelő és az idegrendszer élettana. Tanulmány u. o. 1906. — 72. Az énbomlásról. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. vándorgyűlésének évkönyve. 1906. Előadás a gyűlésen. — 73. Alvás és álom. Magyar Philosophiai Lexikon. 1906. — 74. Az alvás betegségei. Álomkórások. U. o. 1906. — 75. Rapport. Közegészség. 1907. Erdélyi Hirlap. 1906. — 76. Über negative Sinnes-täuschungen. Erster internationaler Kongress für Psychiatrie, Neurologie und Psychologie. Amsterdam. 1907. Előadás. — 77. Die Schlaflosigkeit infolge von Störungen des Vorschlafes. Klinik für psychische und nervöse Krankheiten. 1906. Halle. — 78. Bűn és büntetés. M. Phil. Lexikon. 1907. — 79. Bűnök. U. o. — 80. Műveltségünk. Erdélyi Hirlap. 1907. — 81. Jogérzéseink. U. o. — 82. Beszámítás és bűnösség. M. Phil. Lexikon. 1908. — 83. Ép és kóros érzéseinkről. Orvostermészettud. Értesítő. 1908. Előadás. — 84. A várás ép és kóros érzéseiről. U. o. Előadás. — 85. A sugallásról. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület IV. vándorgyűlésének emlékkönyve. Brassó. 1908. Előadás. — 86. Einige Anhaltspunkte zur Behandlung der Schlaflosigkeit. Wiener Mediz. Wochenschrift. 1908. — 87. A lélek és az alkohol. Előadás az Erdélyi Múzeum-Egyesület felolvasó ülésén. 1908. — 88. Az idegélet köréből. A hivatalnokok idegessége. Előadás a kolozsvári magántisztviselők egyesületében. 1908. — 89. Téves eszméink. Erdélyi Lapok. 1909. Előadás az Erdélyi Irodalmi Társaságban. — 90. Die Klinischen Formen der Schlaflosigkeit. Leipzig—Wien. Deuticke. 1909. Könyv. — 91. Az alkohol befolyása a gyermeklélek fejlődésére. Előadás az orsz. alkoholelles egyesületben. 1909. — 92. Zur Physiologie und Pathologie der Empfindungen und Gefühle. XVI-ter internationaler Medizinischer Kongress zu Budapest. 1909. — 93. La clinique des maladies nerveuses et mentales de Kolozsvár. Budapest. 1909. — 94. Klinik für Nerven- und Geistesranke zu Kolozsvár. Psychiatrisch-Neurologische Wochenschrift. 1911. — 90. Gróf Mikó Imre emlékezete. Erdélyi Lapok. 1909. Emlékbeszéd az Erdélyi Múzeum-Egyesület félszázados emlékünnepe. — 96. Alkohol és társadalom. Antialkoholista Könyvtár. 1910. Előadás az Alkoholelles Szövetség gyűlésén Marosvásárhelyt. — 97. Az álmodásról. Alexander-Emlékkönyv. 1910. — 98. Kóros izomérés esete. Betegbemutatás. Erdélyi M.-E. Orvostud. Szakosztálya, 1910. — 99. Múzeum-érzéseinkről. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület jubiláris albuma. 1910. — 100. Alkohol és szerelem. Előadás az Alkoholelles Egyesületben Kolozsvárt. 1910. — 101. Az emlékezésről. Erdélyi Múzeum. 1911. Előadás az Egyesület közgyűlésén. — 102. Az ideg- és elmebajok jelentősége a társadalomban. Sorozatos előadások a Magyar

Társadalomtudományi Egyesületben. 1911. — 103. Virágzások. Erdélyi Lapok. 1911. Előadás az Erdélyi Irodalmi Társaságban. — 104. Az elfelfogatókosságról. A lelki erők megszerzésének elégtelenségei. Orvosképzés. 1911. — 105. Az elfelfogatókosságról. Az erőfelhasználás tökéletlenségei. Orvosképzés. 1912. — 106. Az elfelfogatókosságról. Az erőválogatás elégtelenségei. Kézirat. 1912. — 107. Über die Mittel zur Verhinderung der geistigen Ermüdung in der Schule. I. nemzetközi Paedagogiai Congressus Annalesei. 1913. Brüsszel. Előadás a congressuson. — 108. Gyermektanulmány és orvosi tudomány. I. magy. orsz. gyermektanulmányi congressus. 1913. Előadása a congressuson. — 109. Az impressiókról. Magyar Filozófiai Társaság Közleményei. 1914. Előadás a Társaság ülésén. — 110. A beszámítás és a jogorvoslás kérdése a büntetőtörvénykönyv revisiója alkalmából. Gyógyászat. 1913. — 111. A beszámítás és a jogorvoslás kérdései. Erdélyi Múz.-Egylet orvostud. szakosztály Értesítője. Előadás a szakosztály ülésén. — 112. A Freudizmusról. Magyar Paedagogia. 1914. Előadás az Orsz. Tanáregyesület budapesti közgyűlésén. 1914. — 113. A Freudizmusról. Erd. Múz.-Egyleti Értesítő. Előadás az orvostud. szakosztály ülésén. 1914. — 114. A nők kriminalitásának és elzüllésének okairól. Pártfogó-Egyesület évkönyve. 1914. A Pártfogó-Egyesület hölgybizottságát előkészítő előadási sorozat. 1914. — 115. A reflextheoria. Böhm Károly-Társaság évkönyve. 1914. Előadás a Társaság közgyűlésén. — 116. Das Wesen der Impressionen und Revelationen. Wiener Mediz. Wochenschrift. 1914. — 117. Az alkoholkárok leküzdésének eszközei, tekintettel a fiatalok bűnösökre. Pártfogó-Egyesület országos congressusa. 1914. Előadás a congressuson. — 118. Az idegesség a háborúban. Erd. Múz.-Egylet Orvostud. Értesítője. Előadás az orvostud. szakosztályban betegbemutatókkal. — 119. A világ idegessége és a háború. A Vörös Kereszt javára tartott előadások sorozatából. 1915. Sorozatos előadások. Vörös Kereszt kiadása. — 120. A gyermek kóros szellemi világa. Gyógyászat. 1912. Előadás az „Anyák iskolájá”-ban. 1912. — 121. A szeretet és a szerelem a világegyetemben és a világháborúban. Diákszövetség emlékkönyve. Erdélyi Irodalmi Társaság ülésén tartott előadás. 1916. — 122. Szabadság és kööttség a lelki életünkben. Kolozsvári egyetem almanachja. Előadás az évzáró ünnepen. 1918. — 123. A tudatosság és annak zavarairól. Erdélyi Múz.-Egylet Értesítője. 1917. — 124. Az elfelfogatókosságok szerepe a társadalomban. Természettudományi Közlöny. 1919. — 125. A Freudizmus tanainak lélek-életteni bírálata. Természettudományi Közlöny. 1920. — 126. A női lélek és a feminizmus kérdései. Kézirat a Természettudományi Közlöny számára. 1921.

Mint a dolgozatok jegyzékéből is kitűnik, Lechner közleményei túlnyomóan a psychologia körébe tartoznak, melynek ő egyik legönállóbb, leghivatottabb bűvára. Irodalmi működésének főképen azt

a részét kívánjuk itt kiemelni, a mely az ő legegységibb sajátja s a melyben ő egészen eredeti kutatások alapján új magyarázatát adja az ép és kóros lelki jelenségeknek. Lechner ugyanis kísérletek és megfigyelések révén arra a meggyőződésre jutott, hogy úgy mint minden életjelenségnek, a lelki tevékenységnek is egyetlen alapja a reflexesemény. A reflexesemények világosságánál vizsgálta az érzéseket, érzelmeket, észrevevéseket, képzeteket, ösztönt és emlékezést; ennek segítségével ismerte fel az álom, alvás és tudat tényezőit, az értelem evolúcióját és involúcióját. Ezen vizsgálatai eredményeképpen teljesen önálló psychophysiologiát és psychopathológiát állított fel, a minőt eddig még senki sem közölt. A lelki életjelenségeket vissza tudta vezetni az egyszerű sejtreflexre, a sejtlánczolatossá és szervkapcsolatos reflexre. A különböző veleszületett és szerzett reflexformák segítségével megmagyarázhatók az összes élettani és kóros lelki események. Kórokozó tényezőnek ismerte fel a fogyatékos és fokozott, a félszeg és fonák reflexeket; ezek szövödményeiből adódnak a különböző elmebetegségek. Szervezetünk összes élő sejtjeinek közreműködése által szolgáltatott érzések keveredéséből, egybeolvadásából és soraközéből származik lelkiéletünk; a lelki betegségeket ezen elemek munkájának kiesései, fokozódásai, vagy hamis társulásai okozzák. Különös előszeretettel foglalkozott ezen kérdések tömegében az érzékeléssel, a tudatossággal, az emlékezéssel és az alvással, valamint az izommunka szerepkörével az értelem tevékenységében.

Lechner ezen irányú dolgozatait 1886-ban az Orvosi Hetilap díjával, cephalographját pedig 1900-ban a párisi kiállítás nagy díjával tüntették ki.

Nem méltathatjuk itt érdemük szerint Lechnernek egyéb tárgyú irodalmi munkáit, a melyek részben az elmekörtan gyakorlati kérdéseivel, részben törvényszéki lélektani problémákkal foglalkoznak, csak a psychológiával vonatkozásban álló népszerű munkáira akarunk még reámutatni, a melyek a társadalom és az egyes egyén lelki életét igen sok oldalról világítják meg. Ezen munkákban ugyanis nagyon jellegzetesen nyilatkozik meg Lechner sokoldalúsága, mély gondolkozása, eredeti szellemes felfogása és meleg érzése. Különös érdeklődéssel kutatja a gyermek és serdülő ifjú ép és kóros szellemi világát, sőt tanítási tervezetet terjeszt a paedagogusok elé, a melynek követésével az eddigieknél jobban lehetne biztosítani a fiatal nemzedék szellemi képességeinek harmonikus, zavartalan fejlődését.

Éppen a psychologia ezen sokoldalú művelése által jutott Lechner közelebbi összeköttetésbe Kolozsvár és Erdély számos nem orvosi tudományos társulatával is, a melyek versenyezve igyekeztek őt előadások tartására megnyerni. Erdély összes szellemi tényezőinek az elismerése Lechner iránt akkor nyilvánult meg legszebben, a mikor 1910-ben őt választották meg az Erdélyi Múzeum-Egyesület

alelőkévé. Ezen minőségben gróf Eszterházy Kálmán elnök halála után ő vezette ezen nagymúltú egyesület ügyeit, elnökölt annak a vidéki városokban tartott vándorgyűlésein, a melyekkel a magyar kultúrát a peripheriakon is terjesztetni igyekeztek.

Lechner szervező képességének és az ő nagynevű műépítésztestvéréhez méltó művészi hajlamainak egyik bizonyítéka a kolozsvári egyetemnek 1900-ban felépült új elme- és idegkórtani klinikája, a mely teljesen Lechnernek a legkisebb részletekig kidolgozott tervei szerint készült s úgy elhelyezésében, arányaiban, mint belső berendezésében oly szerencsésen egyesíti a szélszerűséget a formszépességgel, hogy mindenkinek a csodálatát kiérdemelte. Ez az új klinika és tanintézet különben az orvoslás és tanítás feladatain kívül a tudományok művelésében is hivatásának magaslatán állt; erről tanuskodik Lechner irodalmilag is működő tanítványainak hosszú sora, a kik közül Szabó József és Benedek László különösen eredményes munkásságukért egyetemi magántanári képesítést is nyertek.

Ezen tanítványai, nemkülönben tanártársai Lechner iránti ragaszkodásuk kifejezéséül az ő tanárságának 25 éves évfordulója alkalmával 1915-ben egy Emlékkönyvet adtak ki, a mely 640 oldalon 46 tudományos közleményt tartalmaz s előszavában Lechnert találóan az igazság, szép és jó fáradhatatlan apostolának nevezi.

Ez a mindenfelől megnyilvánuló becsülés bőséges magyarázatot nyer Lechner képességeiben és jellembeli sajátágaiban. Ő egy személyben érzékenylelkű művész, kutató tudós, társadalmi nevelő és igazi emberies érzéstől áthatott orvos, a kiben törhetetlen munkakedv párosul ideális gondolkozással és áldozatkészséggel, a ki a maga szerénységében sohasem kereste a szereplést, de bárhonnan jövő felszólításra szívesen vállalt terheket és hirdette megalkuvást nem ismerő módon az ő eszményeit.

Lechner Károly tudományos működésével már régóta reászolgált az Akadémia elismerésére, de megválasztása különösen helyénvaló lenne most, a mikor Hungaria igyekszik Transsylvania száműzöttjeinek méltó otthont adni.

Budapesten, 1921 február 25-én.

Jendrassik Ernő r. t.
Preisz Hugó l. t.
Buday Kálmán l. t.

XXVIII.

VENDL ALADÁR műegyetemi magántanárt és megbizott előadót, a m. kir. Földtani Intézet geologusát a III. B) osztályba levelező tagnak ajánljuk.

Vendl Aladár tanulmányait, mint az Eötvös-collegium tagja, a budapesti egyetemen végezte, hol az ásvány-közetanból sub auspiciis

regis avattatott doktorrá. Működését a műegyetem ásványföldtani tan-
székénél mint tanársegéd kezdette meg, majd tanulmányait a freiburgi
(Breisgau) egyetemen folytatta; hosszabb tanulmányutat tett Lóczy
Lajos vezetése alatt az olaszországi vulkáni területeken; 1912. óta
a Földtani Intézet geológusa; 1914-ben a műegyetem magántanárrá
képesítette, később pedig a közettan előadójának hívta meg. A háború
kitörésekor önként soroztatta be magát, csakhamar a frontra került,
majd orosz fogságba jutva, két esztendeig szenvedett Szibériában.

Tudományos működése főképp a közettan öleli fel, e téren
fiatalabb kutatóinknak legjobbjai közé tartozik. A homokfélék tudomá-
nyos vizsgálatában ezidőszerint hazánkban Vendl a legalaposabb
és legjáratosabb szakember; már doktori értekezése is, mely a Duna
homokjainak ásványtani vizsgálatával foglalkozik, feltűnést keltett e
téren. Később behatóan tanulmányozta a Tarim-medence homokjait,
majd pedig a Stein Auréltól gyűjtött ázsiai homok- és talajmintákat
dolgozta fel; Lóczy Lajos pedig reá bízta a balatoni hullóporok
ásványtani vizsgálatát.

Vendl a közettannak minden ágában egyformán otthonos. Külö-
nös említést érdemel a székesfejérvár-velencei hegységről írott ter-
jedelmes monographiája, mely a hegység összes geológiai és petro-
graphiai viszonyait tárgyalja; e munka számos addig homályos kérdést
old meg; így többek között Vendl felismerte a nadapi andaluzitos
és csomós palákat, melyeket a gránit kontaktmetamorphizált, továbbá
felfedezte az alunitos kvarczitokat, mint a postvulkánikus működés
utólagos képződményeit. Ez a monographia közettani irodalmunknak
egyik legszebb terméke.

Az utóbbi években Vendl az erdélyi kristályos palák tanul-
mányozásának szentelte munkásságát. A szebeni és kudzsi havasok
amphibolitjain végzett kutatásai a t. Akadémia előtt jól ismeretesk,
minthogy azok az osztályüléseken elő voltak terjesztve.

A Földtani Intézet felvételeiben Vendl, mint az intézet geolo-
gusa, már egy évtized óta vesz részt. Azok közé a petrographusok
közé tartozik, kik a geológiai külső munkát, a közettani mikroskopi
optikai vizsgálatot és a kémiai elemzést egymagukban képesek elvé-
gezni. Az ásványchemia terén ugyancsak érdemes munkásságot fejtett
ki. Képzettsége olyan széles alapokon nyugszik, a milyennel csak
kevesen rendelkeznek.

Benne az Akadémia egy nagytehetségű, alaposan képzett, szor-
galmas és munkabírása teljességében levő tagot nyerne.

Vendl Aladár irodalmi működése:

Adatok a Duna homokjának ásványtani ismeretéhez. Budapest.
1910. 1—30. l. — Két magyar ásvány kémiai elemzése. Földtani
Közlöny XLI., 1911. 70—71. l. — Analyse chimique d'une stilbite
et d'une chabasie trouvées en Hongrie. Földtani Közlöny XLI.,
195—196. l. — A Tarim-medence vidékének homokjairól. Földtani

Közlöny XLI., 272—283. l. — Über die Sande der Gegenden des Tarimbeckens. Földtani Közlöny XLI., 361—372. l. — Sandgruben in Asien. Steinbruch und Sandgrube. 1911, 963—993. l. — Alsó mediterrán rétegek kibukkanása a főváros VII. kerületében, a Telep-utczában. Földtani Közlöny XLI., 47—48. l. — Jelentés a velencei hegységben végzett részletes földtani vizsgálatokról. M. kir. földtani intézet 1911. évi jelentése 40—45. l. — Bericht über die im Gebirge von Venedige ausgeführten geologischen Studien. Jahresberichte der kgl. ung. geol. Reichsanstalt für 1911. 43—49. l. — Az andaluzit új előfordulása hazánkban. Földtani Közlöny XLII. 909—910. l. — Neues Andalusitvorkommen aus Ungarn. Földtani Közlöny XLII., 956—957. l. — Jelentés a Fejér vármegyében végzett reambuláló felvételtől. M. kir. földtani intézet 1912. évi jelentése. 154—155. l. — Bericht über die Reambulations im Komitate Fejér. Jahresberichte der kgl. ung. geol. Reichsanstalt für 1912. 171—173. l. — Az eresztevényi bazalt ilmenitje. Földtani Közlöny XLII., 911—912. l. — Über das Titaneisen im Basalte von Eresztevény. Földtani Közlöny XLII., 958—959. l. — Geologiai jegyzetek a kudzsiri és szebeni havasokról. M. kir. földtani intézet 1912. évi jelentése. 68—79. l. — Beiträge zur Geologie der Gebirge von Kudzsir und Szeben. Jahresberichte der kgl. ung. geol. Reichsanstalt für 1912. 74—86. l. — Dr. Stein Aurél gyűjtötte közép-ázsiai homok- és talajminták ásványtani vizsgálata. A m. kir. földtani intézet évkönyve XXI. köt., 1. füzet, 1—33. l. — Mineralogische Untersuchung der von Dr. Aurel Stein in Zentralasien gesammelten Sand- und Bodenproben. Mitteilungen aus dem Jahrbuch der kgl. ung. geol. Reichsanstalt. Bd. 1. Heft, 1—37. l. — A nadapi alunit. Matematikai és természettudományi értesítő. XXXI., 1913, 95—101. l. — A Cindrel környékének geologiai viszonyai. A m. kir. földtani intézet 1913. évi jelentése. 166—176. l. — Die geologischen Verhältnisse der Umgebung des Cindrel. Jahresberichte der kgl. ung. geol. Reichsanstalt für 1913. 182—194. l. — A Csepelsziget homokjáról. Földtani Közlöny XLIII., 331—343. l. — Über den Sand der Csepel-Insel. Földtani Közlöny XLIII., 375—389. l. — Tanulmányútam Németországban. A m. kir. földtani intézet 1913. évi jelentése. 589—594. l. — Meine Studienreise in Deutschland. Jahresberichte der kgl. ung. geol. Reichsanstalt für 1913. 659—665. l. — A Velencei-hegység geologiai és petrographiai viszonyai. Matematikai és Természettudományi Értesítő. XXXII., 1914. 487—498. l. — Balatoni hulló porok ásványtani vizsgálata, Lóczy Lajos: A Balaton környékének geológiája és morphológiája című munkájában. Budapest, 1913. 531—532. l. — Kvarcporphyritok a Sebes völgyéből. Földtani Közlöny. XLIV., 402—407. l. — Quarzporphyrite aus dem Sebestale. Földtani Közlöny. XLIV., 456—461. l. — A hatvani cukorgyár-talajának vázrészei. Földtani Közlöny. XLIV., 407—410. l. — Les constituants minéralogiques d'un sol de Hatvan. Földtani Közlöny XLIV., 462—465. l. — A Velencei-hegység geologiai

és petrographiai viszonyai. A m. kir. földtani intézet évkönyve XXII. köt., 1. füzet, 1—170. l., 1914. — Die geologischen und petrographischen Verhältnisse des Gebirges von Velence. Mitteilungen aus dem Jahrbuch der kgl. ung. geol. Reichsanstalt. XXII. Bd, 1. Heft 1—185. l., 1914. — A Surián környékének amphibolitjai. Matematikai és Természettudományi Értesítő. XXXIII., 1915, 256—270. l. — A szeletai köipar anyagának ásványtani leírása, Kadić Ottokár: A Szeletabarlang kutatásának eredményei cz. munkájában. A m. kir. földtani intézet évkönyve. XXIII., köt., 4. füz. — Mineralogische Beschreibung des Materials der Steinindustrie aus der Szeletahöhle, in O. Kadić: Ergebnisse der Erforschung der Szeletahöhle. Mitteilungen aus dem Jahrbuch der kgl. ung. geol. Reichsanstalt, XXIII. Bd. 4. Heft. — Amphibolit tanulmányok. Bemutatva a M. Tud. Akadémia III. osztályának 1919 január havában tartott ülésén. — Amphibolitok a Déli Kárpátokból. (Vendl Miklóssal együtt.) Bemutatva a M. Tud. Akadémia III. osztályának 1920 december havában tartott ülésén. — Adatok a plagioklászok meghatározásához. (Vendl Miklóssal együtt.) Bemutatva a M. Tud. Akadémia III. osztályának 1921 január havában tartott ülésén.

Budapest, 1921 február 26.

Mauritz Béla l. t.

Pálfy Móricz l. t.

Zimányi Károly l. t.

A III. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

XXIX—XXX.

Tekintve azt, hogy a M. T. Akadémia más osztálya részéről immár megnyilatkozik az arra való hajlandóság, hogy a világháború mindent megbénító zivatarainak múlásával *külső tagokat* válasszon:

az 1917. évi tagajánlások során részletesen kifejtett okok alapján tisztelettel újítom meg azt a javaslatomat, hogy **dr. GOEBEL KÁROLY** müncheni tudományegyetemi botanices professort és **dr. HABERLANDT GOTTLIEB** berlini tudományegyetemi botanices professort, mint a kik az általános (u. n. tudományos) növénytan tudományosságnak világszerte elismert elsőrendű díszei:

a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjai sorába iktatni méltóztassék.

Az imént értesülök arról, hogy *Goebel* professort díszelőadás megtartására hívta volt meg a leideni Universitas, a nehéz életű hollandusok ama földjén, a melynek kényes helyzetét a világháború közepette mindannyian jól ismertük. *Goebel*-t az Akadémiák egész sora vallja a magáénak, azt az ünnepezt tudóst, a kinek „Organo-

graphie der Pflanzen“ című monumentalis műve és legutóbb megjelent befejező kötete egyszersmind a tudományokban kifejthető hatalmas energia fényes tanúbizonysága.

És *Goebel* e nagy művén kívül a földkerekség valamennyi növénybúváranak az asztalán, a hol a tudományos növénytant szakban avatott észszel s kézzel művelik, ott találjuk *Haberlandt*, a művészetekben nem kevésbé járatos (magyaróvárt született) hazánkfia *Physiologiai Növényanatomia*-ját; a melylyel, *Schwendener*-rel együtt: iskolát alapított és iskolájának híveket tudott szerezni nálunk is.

Pfeffer Wilhelm, a tudományos növénytan néhai professora Leipzigban, Akadémiánk kültagja volt és a növénytan jelzettem köre, az ő elhúnytával, képviselő nélkül maradt Akadémiánk falain belül. Ez a legfőbb ok arra, hogy *Goebel* és *Haberlandt* professorok külső tagokul való megválasztását tudományos és hazafias meggyőződéséből kifolyólag ismételten a legmelegebben ajánljam.

Richter Aladár l. t.

